

Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki ve Cezai Sorumluluk Ayırımı^(*)

Distinction between Civil and Criminal Liability of Members of the Board of Directors of a Joint Stock Company

Hilal Betül GÜNGÜNEŞ ŞAHİN

Doktora Öğrencisi

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı

Anahtar Kelimeler

*Anonim Şirket,
Yönetim Kurulu,
Hukuki Sorumluluk,
Cezai Sorumluluk,
Sorumluluğun Sona
Ermesi.*

Öz

Atıl bulunan küçük sermayeleri bir araya getiren ve bu sermayeleri ekonominin hizmetine sunarak büyük yatırımlar yapılmasını sağlayan anonim şirketler ekonomik düzenin önemli taşıyıcılarından birisidir. Ancak büyük yatırımların yapılması ve ticari hayatın gelişmesi her şeyden önce kişilerin birbirlerine güvenmelerine ve piyasadaki istikrara bağlıdır. Bu güven ilişkisini oluşturmanın yolu ise şirketlerle ilgili sorumluluk hukukunun geliştirilmesi ve buna bağlı olarak yöneticilerin sorumluluklarının etkili bir hukuki çerçeveye alınmasıdır. Şu hâlde yalnızca hukuki sorumluluk yüklemek suretiyle ekonominin sağlıklı bir şekilde büyümesini sağlamanın ve ticari hayatı dengede tutmanın her daim mümkün olmayacağı rahatlıkla söylenebilecektir. Söz konusu durum, anonim şirketler bünyesinde gerçekleştirilen faaliyetlerin ticaret hukukuna ek olarak ceza hukukunun inceleme alanına girmesini kaçınılmaz hale getirmektedir. Dolayısıyla şirket yöneticilerinin hukuki sorumluluklarının yanı sıra cezai sorumluluklarının da belirlenmesi ve bu iki sorumluluk türü arasındaki başlıca farklılıkların ortaya konulması önem taşımaktadır.

Keywords

*Joint Stock Company,
Board of Directors,
Civil Liability,
Criminal Liability,
Termination of
Liability.*

Abstract

Joint stock companies, which bring together idle small capitals and enable large investments by putting these capitals into the service of the economy, are one of the important carriers of the economic order. However, the making of large investments and the development of commercial life depend first and foremost on the trust between individuals and the stability in the market. The way to create this relationship of trust is to develop a liability law for companies and, accordingly, to put the responsibilities of managers within an effective legal framework. In this case, it can be easily said that it will not always be possible to ensure the healthy growth of the economy and keep commercial life in balance by only imposing legal liability. This situation makes it inevitable that the activities carried out within joint stock companies fall under the scrutiny of criminal law in addition to commercial law. Therefore, it is important to determine the criminal as well as the civil liability of company managers and to reveal the main differences between these two types of liability.

^(*) Araştırma Makalesi.
Hakem denetiminden geçmiştir.

Gönderim Tarihi: 31.10.2024, Kabul Tarihi: 18.01.2025.

GİRİŞ

Kuşkusuz sermaye şirketleri, günümüz ekonomik düzeninin önemli taşıyıcılarından birisidir. Ticari ilişkilerin küreselleşmesi ve karmaşıklaşması, büyük sermayeler toplamaya elverişsiz şahıs şirketleri yerine sermaye şirketlerini ön plana çıkarmıştır. Genellikle sigortacılık, bankacılık ve devletin ekonomik faaliyetleri gibi kilit sahalarda ve büyük sermayeler gerektiren sektörlerde uğraş veren anonim şirketler ise gerek ekonomik gerekse hukuki açıdan en önemli ve etkili sermaye şirketi olarak değerlendirilebilir. Ticari hayatta önemli bir yeri olan anonim şirketler, gelişimlerine paralel olarak, kendilerine özgü çeşitli hukuki ihtilafların ve düzenlemelerin konusunu oluşturmaktadır.

Anonim şirketler, atıl bulunan ve ekonomik bakımdan anlam ifade etmeyen küçük sermayeleri bir araya getirerek büyük sermayelere çevirmekte ve bu sermayeleri ekonominin hizmetine sunarak önemli yatırımlar yapılmasını sağlamaktadır¹. Ancak küçük sermayenin sermaye piyasasına girmesi ve ticari hayatın gelişmesi her şeyden önce kişilerin birbirlerine güvenmelerine ve piyasadaki istikrara bağlıdır. Bu güven ilişkisini oluşturmanın yolu ise şirketlerle ilgili sorumluluk hukukunun geliştirilmesi ve buna bağlı olarak yöneticilerin sorumluluklarının etkili bir hukuki çerçeveye alınmasıdır. Dolayısıyla şirket yöneticilerinin hukuki sorumlulukları yanında cezai sorumluluklarının da belirlenmesi gerekmektedir. Nitekim salt hukuki sorumluluk yüklemek suretiyle ekonominin sağlıklı şekilde büyümesini sağlamak ve ticari hayatı dengede tutmak her daim mümkün olmayacaktır. Söz konusu durum, şirketler bünyesinde gerçekleştirilen faaliyetlerin ceza hukukunun inceleme alanına girmesini kaçınılmaz hale getirmektedir. Hukuki ve ekonomik önemi haiz anonim şirketlerde esas olarak şirketin yönetimi ve temsiliyle görevli olan yönetim kurulu, sadece genel kurul tarafından alınan kararları yürüten icrai bir organ olmayıp aynı zamanda şirketin hedeflerini belirleyen ve şirkete yön veren stratejik kararları alan bir organ niteliğindedir². Böylesine geniş yetkileri bulunan yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluklarına ek olarak cezai sorumluluklarının da belirlenmesi ve bu iki sorumluluk türü arasındaki başlıca farklılıkların ortaya konulması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Çalışmamız kapsamında yer alan anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğu hususunda, yükümlülük ihlali niteliğindeki bir davranış hem özel hukuk hem de ceza hukuku bakımından hukuka aykırı olarak kabul edilmekte ve bu nedenle söz konusu davranış cezai ve hukuki yaptırıma bağlanmaktadır. Diğer bir söyleyişle yönetim kurulu üyelerinin yükümlülüklerine aykırı davranışlarının aynı zamanda suç teşkil etmesi halinde hukuka aykırılık unsuru aynı yükümlülük ihlaline karşılık gelmektedir³. Böyle bir durumda yönetim kurulu üyelerinin hukuki ve cezai olmak üzere iki çeşit yaptırımla karşılaşması gündeme gelecektir. Yükümlülük ihlali teşkil eden hukuka aykırı fiil nedeniyle hem hukuki hem de cezai sorumluluğun doğması halinde hukuki sorumluluğun esasını özel hukuk, cezai sorumluluğunun esasını ise ceza hukuku oluşturmaktadır.

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin hukuki ve cezai sorumluluğunda, sorumluluğa neden olan vakıalar ortak olsa da sorumluluğun varlığı için aranan şartlar ve kabul edilen ilkeler birbirinden ayrılmaktadır. Bu farklılıklara karşın cezai ve hukuki sorumluluk arasında yapısal bir bağlantı da bulunmaktadır. Nitekim yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğuna yol açan yükümlülük ihlali niteliğindeki davranış, cezai sorumluluk bakımından suçun hareketini oluşturmakta ve bu nedenle bu iki sorumluluk türünün unsurları ve ilkeleri bir dereceye kadar örtüşmektedir.

¹ TÜZÜN, Necat: *Anonim Şirketler*, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara, 1962, s. 12; ÇAMOĞLU, Ersin: *Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu*, 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010, s. 7; BİLGİLİ, Fatih / DEMİRKAPI, Ertan: *Şirketler Hukuku*, 9. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2013, s. 194; EMİNOĞLU, Cafer: *Anonim Şirket Özelinde Fiili Yönetim Organı*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s. 107.

² MİMAROĞLU, Sait Kemal: *Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Azalarının Hukuki Mesuliyeti*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1967, s. 8.

³ ÖZBAĞ, Zikrullah: *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Cezai Sorumlulukla Bağlantılı Hukuki Sorumluluğu*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2023, s. 335.

I. ANONİM ŞİRKET YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN HUKUKİ VE CEZAI SORUMLULUĞU

A. Genel Olarak Hukuki ve Cezai Sorumluluk

Kelime anlamıyla sorumluluk, “kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi” anlamına gelmektedir⁴. Hukuk terminolojisinde ise sorumluluğun, kişinin davranışlarının hukuki sonuçlarına katlanmasını ifade ettiği kabul edilebilirse de kavramın içeriği detaylı olarak ele alındığında birbirinden farklı birden çok anlama sahip olduğu görülmektedir.

İlk olarak sorumluluk, dar anlamda borç kavramını ifade eder⁵. Sorumluluğun bu anlamda kullanılması, borç ilişkisinden bağımsız bir kavram olarak düşünülememesinden ve borç ilişkisinin yaptırımı olmasından ileri gelmektedir. Dar anlamda kullanılan sorumluluk kavramı; borçlunun üstlendiği edimi kendi rızasıyla yerine getirmediği hallerde, alacaklının borçlunun malvarlığına cebri icra aracılığıyla el koyabilme yetkisini ve borçlunun da buna katlanma zorunluluğunu ifade etmektedir⁶. Sorumluluğun ikinci anlamı, borçlunun borcunu yerine getirme yükümlülüğü ve bu yükümlülüğe aykırı davranmasının sonuçlarıdır⁷. Bir başka deyişle yüklendiği borca aykırı davranan kimsenin davranışını tazmin etme yükümlülüğü sorumluluk olarak kabul edilmektedir⁸. Bu anlama göre borç kavramı ile sorumluluk kavramı farklı anlamlara sahiptir ve borç kavramının kapsamı, sorumluluk kavramının kapsamına göre daha dar niteliktedir. Nitekim bazı durumlarda borç bulunduğu halde sorumluluk oluşmazken, bazı durumlarda ise borçlu ve borç nedeniyle sorumluluğu bulunan kimseler farklı olabilmektedir⁹. Örneğin eksik borçlarda bu durum söz konusudur.

Sorumluluğun bir diğer anlamı ise isnat kabiliyetidir¹⁰. Bu anlamda sorumluluk; hukuki eylemin sonuçlarının bir kişiye yüklenmesini, kişinin söz konusu eylem ya da işlemde doğan sonuçları üstlenmesini ifade eder¹¹. Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunda da sorumluluk isnat edilebilirlik anlamına gelmektedir¹². Diğer bir ifadeyle yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu, kanun veya esas sözleşmeden kaynaklı görevlerini yerine getirmeleri esnasında sebep oldukları zararların kendilerine isnat edilmesini ve üyelerin bu zarardan sorumlu olmalarını ifade etmektedir. Yönetim kurulu üyelerinin kusurlu eylemlerinin kendilerine isnat edilebilirliği, ceza sorumluluğu bakımından da belirleyici niteliktedir.

Hukuk sistemi, toplumsal düzeni sağlamak için çeşitli hak ve yükümlülükler belirler ve hakların gerektiği şekilde kullanılmaması veya yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumlarında uygulanacak yaptırımları düzenler. Bu yaptırımların bir kısmı cezai, bir kısmı hukuki nitelikte olduğundan hukuk sistemimizde cezai ve hukuki olmak üzere başlıca iki tür sorumluluğun bulunduğu kabul edilmek-

⁴ Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük (<https://sozluk.gov.tr>, ET: 10.11.2023).

⁵ EREN, Fikret: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 23. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018, s. 87; KAYIHAN, Şaban / ÜNLÜTEPE, Mustafa: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 38.

⁶ ŞENYÜZ, Doğan: *Borçlar Hukuku Genel ve Özel Hükümler*, 8. Baskı, Ekin Yayıncılık, Bursa, 2016, s. 11; KAYIHAN / ÜNLÜTEPE, s. 38.

⁷ AYAN, Mehmet: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 94; KAYAR, İsmail: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 43; ERDOĞAN, Kemal / AKKURT, Sinan Sami / TOKAT, Hüseyin: *Borçlar Hukuku*, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, (Borçlar), s. 250.

⁸ ALTAŞ, Soner: *Uygulamalı Anonim Şirketler Hukuku*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 439; ERDOĞAN, İhsan: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 4. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2019, (Genel), s. 31. Yargıtay, HGK, T. 13.06.2019, E. 2017/124, K. 2019/657 kararına göre; “Geniş anlamıyla sorumluluk kavramı, bir kişinin başka bir kişiye verdiği zararları giderme yükümlülüğü olarak açıklanmıştır. Hukuki anlamda sorumluluk ise, taraflar arasındaki borç ilişkisinin zedelenmesi sonucu doğan zararların giderilmesi (tazmin edilmesi) yükümlülüğünü içerir.” (Lexpera).

⁹ KAYAR, s. 43.

¹⁰ OĞUZMAN, Kemal: *Borçlar Hukuku Dersleri, Cilt I*, 4. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1987, s. 9; ÇAMOĞLU, s. 9; ARITÜRK, Ramazan: *Şirket Yöneticilerinin Cezai Sorumluluğu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 72; ÖZBAĞ, s. 329.

¹¹ ÇAMOĞLU, s. 9; ARITÜRK, s. 73.

¹² ÇAMOĞLU, s. 12; AKDAĞ GÜNEY, Necla: *Anonim Şirket Yönetim Kurulu*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s. 167; ARITÜRK, s. 74.

tedir¹³. Burada hukuki sorumluluk kavramı, cezai sorumluluk kavramının karşıtı olarak, kişinin hukuki işlem ve eylemlerinin özel hukuktan kaynaklanan sonuçlarını üstlenmesi anlamında kullanılmaktadır¹⁴. Cezai sorumluluğun amacı, temel olarak, toplum düzenini korumak, suç işlenmesini önlemek ve suçluyu ıslah ederek yeniden topluma kazandırabilmekken hukuki sorumluluğun amacı, hukuki işlem veya eylem sonucunda ortaya çıkan zararın tazmin edilmesini sağlayabilmektir. Bu doğrultuda hukuki sorumluluğun iki temel işlevinin bulunduğu söylenebilecektir; meydana gelen zararı hakkaniyete uygun bir şekilde taraflar arasında denkleştirebilmek ve zararın meydana gelmesini önleyebilmek. Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunun öngörülmesiyle de yönetim kurulu üyelerinin yükümlülüklerini ihlal etmek suretiyle sebep olduğu zararın denkleştirilmesi, şirket sermayesinin korunması ve yönetim kurulu üyelerinin gerekli özeni göstermesini sağlamak amaçlanmıştır¹⁵.

B. Genel Olarak Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu

Yönetim kurulu, anonim şirketin yönetim ve temsil organıdır. Bir başka deyişle şirket yönetim kurulu tarafından yönetilmekte ve temsil edilmektedir¹⁶. Devredilemez ve vazgeçilemez nitelikte görev ve yetkileri¹⁷ bulunan yönetim kurulu, kanun ve esas sözleşme uyarınca genel kurulun yetkisine bırakılmış bulunanlar dışında, şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi için gerekli her çeşit iş ve işlemler hakkında karar almaya yetkilidir¹⁸. Yönetim kurulu üyeleri, şirketin işletme konusunu gerçekleştirmek ve amacına ulaşmasını sağlamak için şirket tüzel kişiliğine ait ve esasında kendilerine yabancı bir mal varlığını yönetme yetkisine sahip bulunmaktadırlar. Yönetim kurulu üyelerinin sahip olduğu bu geniş yetkilerin hukuka uygun ve etkin şekilde kullanılmasının ve hesap verilebilirliğin sağlanması büyük önemi haizdir. Bu nedenle şirketin, pay sahiplerinin, alacaklıların ve hatta kamunun menfaatinin korunabilmesi amacıyla yönetim kurulu üyelerinin yetkilerini kötüye kullanmasını engelleyecek tedbirlerin alınması gerekmektedir. Nitekim yetkinin varlığı halinde yetkiyle orantılı sorumluluğun bulunması, yetkinin doğal bir sonucu niteliğindedir¹⁹. Bu doğrultuda yönetim kurulu üyelerinin yükümlülüklerinin belirlenmesi ve bu yükümlülüklerin ihlali halinde sorumluluklarının düzenlenmesi ile yetkilerin; gerekli özenle, kanuna ve esas sözleşmeye uygun olarak kullanılması sağlanmakta ve hesap verilebilirlik mümkün kılınmaktadır.

Yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunun kaynağı ise, şirket tüzel kişiliği ile yönetim kurulu üyesi arasındaki hukuki ilişkinin niteliğine bağlıdır. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunun dayandırılacağı sorumluluk rejimine yönelik herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Öğretide yönetim kurulu üyeleri ile şirket tüzel kişiliği arasında sözleşmeye dayanan bir ilişki olduğu hususunda²⁰ görüş birliği bulunmakla birlikte sözleşmenin niteliği konusunda birtakım ihtilaflar yer almaktadır. Yönetim kurulu üyeleri ile şirket arasındaki ilişkinin hizmet sözleşmesi, şirketler ve borçlar hukuku unsurlarını birlikte barındıran karma sözleşme olduğuna²¹ yönelik görüşler bulunmaktaysa da baskın görüş taraflarca sözleşmenin niteliğinin belirlenmediği hallerde şirket ile yönetim kurulu üyeleri arasındaki ilişkiye vekâlet sözleşmesi hükümleri-

¹³ ÖZTÜRK, Mustafa: *Taksirden Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk*, Kazancı Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 34.

¹⁴ ERDOĞAN, Genel, s. 31; ÖZBAĞ, s. 72.

¹⁵ MİMAROĞLU, s. 16.

¹⁶ TTK m. 365.

¹⁷ TTK m. 375.

¹⁸ TTK m. 374.

¹⁹ DİNÇ, Serhan: *Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 48.

²⁰ İMREGÜN, Oğuz: *Anonim Ortaklıklar*, 3. Baskı, Gün Matbaası, İstanbul, 1974, s. 156; ERİŞ, Gönen: *Açıklamalı, İçtihatlı, Uygulamalı Anonim Şirketler Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1995, s. 316; ÇAMOĞLU, s. 111; AKDAĞ GÜNEY, s. 174; KENDİGELEN, Abuzer: *Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler*, 3. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 459; BAH-TİYAR, Mehmet: *Ortaklıklar Hukuku*, 17. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2024, s. 391; AYHAN, Rıza / ÇAĞLAR, Hayrettin / ÖZ-DAMAR, Mehmet: *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 236; BOZKURT, Tamer: *Şirketler Hukuku*, 13. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 503.

²¹ AKDAĞ GÜNEY, s. 178.

nin uygulanması yönündedir²². Şu hâlde anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunun kaynağının sözleşmeye aykırılık olduğu söylenebilecektir. Bunun yanı sıra yönetim kurulu üyelerinin üçüncü şahıs sıfatıyla haksız fiil sebebiyle sorumlu bulunmaları da mümkündür. Yönetim kurulu üyelerinin davranışının hem sözleşmeye aykırılık hem de haksız fiil niteliğinde olması halinde ise haksız fiil sorumluluğu ile sözleşmeden kaynaklanan sorumluluğun yarıştığı²³ ve zarar görenin, bu iki sorumluluktan birini tercih edebilme hakkına sahip olduğu kabul edilmektedir.

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğu TTK ile beş farklı türde olmak üzere dağılık şekilde düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerin ilk dördünde²⁴ sorumluluk doğuran fiil esas alınmaktayken sonuncusunda²⁵ ise sorumlu kimseler sayılmaktadır. Bu doğrultuda fiili esas alan düzenlemelerde özel hukuki sorumluluk hallerinin, sorumluların sayıldığı düzenlemede ise genel hukuki sorumluluk halinin yer aldığı söylenebilecektir.

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin özel hukuki sorumluluk sebepleri; belgelerin ve beyanların kanuna aykırı olması, sermaye hakkında yanlış beyanda bulunulması ve ödeme yeterliğinin bulunmadığının bilinmesi, değer biçilmesinde yolsuzluk ve halktan para toplamak şeklinde düzenlenmiştir. Esasında özel hukuki sorumluluk halleri olarak düzenlenen bu sebepler, doğrudan yönetim kurulu üyelerinin değil yanlış, hileli veya sahte belgeleri düzenleyenlerin, sermaye hakkında yanlış beyanda bulunanların, ödeme yeterliliğinin bulunmadığını bilmesine rağmen onay verenlerin, değer biçmede yolsuzluk yapanların ve halktan para toplayanların sorumluluğunu düzenlemektedir²⁶. Ancak söz konusu özel sorumluluk halleri genellikle yönetim kurulu üyeleri tarafından gerçekleştirilmekte ve bu nedenle yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğuna sebebiyet vermektedir.

Genel hukuki sorumluluk halinin düzenlendiği TTK m. 553/1 hükmü uyarınca anonim şirketin kurucuları, yönetim kurulu üyeleri, yöneticileri ve tasfiye memurları, kanundan veya esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlal ettikleri takdirde, hem şirkete hem pay sahiplerine hem de şirket alacaklılarına karşı verdikleri zarardan sorumludurlar. Buna göre yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunu doğuran genel neden kanundan veya esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerin ihlal edilmesidir. Madde lafzında yalnızca kanundan veya esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerden bahsedilmekteyse de ikincil nitelikteki mevzuat düzenlemelerinden ve iç yönergeden kaynaklanan yükümlülük ihlallerinin de hukuki sorumluluğa yol açabileceği kabul edilmelidir²⁷. TTK 'da yer alan ve ihlal edilmeleri halinde yönetim kurulu üyelerin hukuki sorumluluğunu gerektiren yükümlülükler, temel olarak, pay sahiplerine eşit muamelede bulunma yükümlülüğü ile özen ve sadakat yükümlülüğüdür²⁸. Sadakat yükümlülüğü ise kendi içerisinde sır saklama, şirketle işlem yapmama, şirkete borçlanmama, şirketle rekabet etmeme ve menfaat çatışmasından kaçınma yükümlülüklerini barındırmaktadır²⁹.

²² İMREGÜN, s. 177; ÇAMOĞLU, s. 117; KIRCA, İsmail / ŞEHİRALİ ÇELİK, Feyzan Hayal / MANAVGAT, Çağlar: *Anonim Şirketler Hukuku Cilt 1*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2013, s. 456; PULAŞLI, Hasan: *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 472. Yargıtay, HGK, T. 18.10.2018, E. 2017/3176, K. 2018/1470 kararına göre: "...anonim şirket yönetim kurulunu oluşturan kişilerle şirket tüzel kişiliği arasındaki ilişki kural olarak vekâlet akdine dayansa da bu ilişkinin iş ilişkisi olarak kurulmasına da bir engel bulunmamaktadır. O hâlde hukuki nitelendirme her somut olaydaki çalışma ilişkisi özelinde yapılmalıdır." (Lexpera).

²³ ÇAMOĞLU, s. 114; AKDAĞ GÜNEY, s. 174.

²⁴ TTK m. 549-552.

²⁵ TTK m. 553.

²⁶ KÖPRÜCÜ, Üstün: *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu Davası*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 26.

²⁷ KARAMAN COŞGUN, Özlem / DOĞRUSÖZ KOŞUT, Hanife: "Kurucuların, Yönetim Kurulu Üyelerinin, Yöneticilerin ve Tasfiye Memurlarının Sorumluluğu", (Ed.) ŞENOCAK, Kemal: *Şirketler Hukuku Şerhi Cilt III*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 3841.

²⁸ Bakırköy, 3. Asliye Ticaret Mahkemesi, T. 26.12.2019, E. 2019/862, K. 2019/1234 (Lexpera).

²⁹ EMİNOĞLU, Cafer: "Anonim Şirkette Özen ve Bağlılık Yükümlülüğünün Kişi Bakımından Kapsamına İlişkin Bazı Değerlendirmeler", *Ankara Barosu Dergisi*, 2022, Cilt 80, Sayı 1, s. 87; KUTGİ TAŞAN, Ayşe Selcen: "Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Yükümlülükleri ve Tabi Olduğu Yasaklar", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018, Cilt 17, Sayı 34, s. 155.

Yönetim kurulu üyelerinin yükümlülük ihlali teşkil eden ve hukuki sorumluluk doğuran davranışlarının aynı zamanda ceza hukukuna ilişkin bir değeri ihlal etmesi³⁰ bir başka deyişle suç oluşturması da mümkündür. Bu durumda ihlale konu davranış hem hukuki hem de cezai yaptırıma bağlanacaktır. Nitekim bahse konu davranış hem ceza hukuku hem de özel hukuk yönünden ihlal niteliği taşımaktadır. Şu hâlde yönetim kurulu üyelerinin hukuki ve cezai sorumluluğuna yönelik hususların birlikte değerlendirilmesi ve cezai sorumluluğunun sınırlarının belirginleştirilmesi gerekmektedir. Yükümlülük ihlali niteliğindeki davranışın aynı zamanda suç oluşturması ve bu bağlamda hem hukuki hem de cezai sorumluluğun meydana gelmesi durumunda hukuki sorumluluğun temelini özel hukuk hükümleri, cezai sorumluluğun temelini ise ceza hukuku hükümleri oluşturmaktadır. Bu nedenle yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğunun belirlenmesinde ve yorumlanmasında ceza hukukunun genel ilkelerinin esas alınması lazımdır. Buna ek olarak yönetim kurulu üyelerinin yetki ve yükümlülükleri ile hukuki sorumluluğa ilişkin ilkeler ve ölçütler, cezai sorumluluğunun tespitinde ve sınırlarının belirlenmesinde yorum aracı olarak kullanılabilir³¹.

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğu kapsamında öncelikle TTK 'da düzenlenen suçların ele alınması gerekmektedir. TTK m. 562'de yer alan düzenleme ile şeffaflığın sağlanmasına ve sermayenin korunmasına ilişkin yükümlülüklerin ihlali cezai yaptırıma bağlanmış³² ve bu suretle Kanun'un ticari davranış kuralları içeren hükümleri aynı zamanda ceza normu haline getirilmiştir. Söz konusu maddede yer alan düzenleme dışında da TTK'nın çeşitli maddelerinde haksız rekabet³³, ticaret unvanını kanuna aykırı şekilde devretmek fiilleri³⁴ gibi birçok fiil cezai yaptırıma bağlanmaktadır. Ancak yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğuna sebebiyet verebilecek suçlar yalnızca TTK'da düzenlenenlerle sınırlı değildir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) düzenlenen suçların da yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğunu meydana getirmesi mümkündür. Bu kapsamda özellikle güveni kötüye kullanma³⁵ ve hileli iflas³⁶ suçlarının yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğuna sebebiyet vermesinin yüksek olasılıklı olduğu söylenebilir. TTK ve TCK'da düzenlenen suçların yanı sıra icra iflas suçları, vergi suçları gibi özel ceza kanunlarında yer alan suç tipleri de yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna yol açabilmektedir. Sonuç olarak anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğunun, suç tipi ve kanun ayırımı bulunmaksızın, yönetim kurulu üyeliği vasfından kaynaklanan ve cezai yaptırıma bağlanan tüm halleri kapsadığının kabul edilmesi uygun olacaktır.

II. ANONİM ŞİRKET YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN HUKUKİ VE CEZAI SORUMLULUĞUNUN UNSURLARI

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK) m. 49 ile hukuka aykırı ve kusurlu bir fiille başkasına zarar veren kimselerin, meydana gelen zararı tazmin etmekle yükümlü olduğu belirtilmiş ve böylece haksız fiilden kaynaklanan hukuki sorumluluğun temel unsurları düzenlenmiştir. Bahse konu düzenleme haksız fiilden kaynaklanan sorumluluk hallerini ilgilendirse de düzenlemenin sözleşmeye dayalı sorumluluk hallerine de kıyasen uygulanabileceği TBK m. 114/2' de belirtilmiştir. Buna göre gerek haksız fiilden gerekse sözleşmeye aykırılıktan kaynaklanan hukuki sorumluluğun meydana gelmesi için hukuka aykırılık, kusur, zarar ve illiyet bağı olmak üzere dört unsurun bulunması gerekmektedir.

³⁰ HAFIZOĞULLARI, Zeki / GÜNGÖR, Devrim: "Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2007, Sayı 69, s. 22.

³¹ MERAKLI, Serkan: *Şirket Faaliyeti Kapsamında İşlenen Suçlarda Şirket Yetkililerinin Ceza Hukuku Sorumluluğunun Esasları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, (Şirket), s. 31; ARITÜRK, s. 24; ÖZBAĞ, s. 47.

³² KÜÇÜKTAŞDEMİR, Özgür: *Ekonomik Suçlar Bağlamında Türk Ticaret Kanununda Düzenlenen Suçlar ve Cezalar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 141.

³³ TTK m. 62.

³⁴ TTK m. 46.

³⁵ TCK m. 155.

³⁶ TCK m. 161.

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğu da sözleşmeden veya haksız fiilden kaynaklı olarak tazminat hakkı doğuran diğer düzenlemelerden büyük farklılık göstermemektedir³⁷. Nitekim yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunun düzenlenmesiyle yönetim kurulu üyelerine isnat edilebilen hukuka aykırı davranıştan kaynaklanan zararın giderilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda hukuki sorumluluğa ilişkin temel unsurların yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğu çerçevesinde de aranması icap etmektedir. Sonuç olarak yönetim kurulu üyelerinin TTK hükümleri kapsamında hukuki sorumluluğuna hükmedilebilmesi için hukuka aykırılık, kusur, zarar ve illiyet bağı unsurlarının bir arada bulunması gerekmektedir.

Cezai sorumluluğun unsurları bakımından ise öğretide farklı görüşler bulunmakla birlikte çalışma kapsamında bu konudaki tartışmaları incelemek yerine konunun esasına bağlı kalmak adına yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu bağlamında cezai ve hukuki sorumluluğun unsurları arasındaki farklılıkların ve benzerliklerin değerlendirilmesine ağırlık verilecektir. Cezai sorumluluk temelde haksızlık ve kusurluluk unsurlarından oluşmaktadır³⁸. Haksızlık unsuru ise kendi içerisinde tipiklik ve hukuka aykırılık unsurlarını barındırır. Tipiklik, manevi ve maddi unsur olmak üzere ikiye ayrılmakta olup tipikliğin maddi unsuru; fail, mağdur, hareket, nedensellik bağı, netice ve suçun konusunu içermektedirken manevi unsur kast ve taksiri ihtiva etmektedir³⁹. Bu doğrultuda bir fiilin cezai sorumluluğu gerektirip gerektirmediğinin değerlendirilebilmesi için öncelikle ceza hukuku anlamında kasten veya taksirle gerçekleştirilmiş bir haksızlığın mevcut olup olmadığı saptanmalı, sonrasında ise haksızlık nedeniyle kişinin kınanıp kınanamayacağı belirlenmelidir⁴⁰. Nitekim haksızlık unsurunun bulunmadığı durumlarda kişiye yapılan kusur izafesi konusuz kalacaktır.

Yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğu kapsamındaki suçlar temel olarak kanun veya esas sözleşme ile belirlenen yükümlülüklerin ihlaline dayanmakta ve yükümlülük ihlali teşkil eden davranışın aynı zamanda suç oluşturması halinde bu davranış hem hukuki hem de cezai yaptırıma bağlanmaktadır. Bu nedenle yönetim kurulu üyelerinin gerek hukuki gerekse cezai sorumluluğunda hukuka aykırılık unsuru, çoğunlukla, aynı yükümlülüğün ihlal edilmesiyle gerçekleşmekte ve hukuki sorumluluğa sebebiyet veren davranış, cezai sorumluluk yönünden suçun hareketini oluşturmaktadır. Şu hâlde kanaatimizce yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğunda hareket unsuru açısından ceza hukukunun genel kurallarından ayrılmayı gerektiren, özel bir değerlendirme yapılmasına ihtiyaç bulunmamaktadır. Yükümlülük ihlaline konu davranışın ceza hukuku bakımından karşılık geldiği suçun hareket türüne göre ceza hukukuna ilişkin genel hükümlerde yer alan ilkeler gözetilmelidir⁴¹. Nitekim ceza hukukunda yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğuna sebebiyet verebilecek suç tiplerine yönelik ayrı bir sınıflandırma bulunmamakta olup yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna neden olabilecek suçlar, tek hareketli, çok hareketli; icrai ve ihmali hareketli; serbest hareketli, bağlı hareketli veya seçimlik hareketli suçlardan birisi olabilecektir. Benzer şekilde yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğu yönünden fiil, mağdur ve suçun konusu açısından da ceza hukukunun genel kurallarından ayrılmayı gerektiren ve özellik arz eden bir durum bulunmadığından ilgili suç tipi kapsamında ceza hukukunun genel hükümleri çerçevesinde değerlendirme yapılmalıdır.

A. Zarar ve Netice Unsurları

Yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunun ilk koşulu zararın varlığıdır. Meydana gelen zararın giderilmesini amaçlayan sorumluluk hukukunun genel kuralı, zararın bulunmaması halinde

³⁷ AKDAĞ GÜNEY, s. 185.

³⁸ HAKERİ, Hakan: *Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler*, 18. Baskı, Astana Yayınları, Ankara, 2020, s. 104; ÖZGENÇ, İzzet / ÜZÜLMEZ, İlhan: *Temel Hukuk Dizisi Ceza Genel Hukuku*, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 43

³⁹ HAKERİ, s. 104; ÖZGENÇ / ÜZÜLMEZ, s. 44; ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAŞIZ, Pınar: *Ceza Genel Hukuku Temel Bilgiler*, 14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 143; DÜLGER, Murat Volkan: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 231.

⁴⁰ ÖZBAĞ, s. 57.

⁴¹ ÖZBAĞ, s. 191.

hukuki sorumluluğun da bulunmayacağıdır⁴². Zarar; kişinin iradesi dışında malvarlığında gerçekleşen azalma, zarar görenin malvarlığının zarara konu olaydan sonra gösterdiği durum ile bu olay gerçekleşmeseydi göstereceği durum arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır⁴³. Yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunun kurucu unsurlarından birisi niteliğindeki zarar ise; şirketin, pay sahiplerinin veya şirket alacaklılarının malvarlıklarında doğrudan veya yansıma yoluyla oluşabilmektedir⁴⁴. Ortada zararın bulunmaması halinde yönetim kurulu üyeleri yükümlülüklerini ihlal etmiş olsalar dahi hukuki sorumluluğun bulunduğu bahsedilemeyecektir. Şirketin, pay sahiplerinin veya şirket alacaklılarının zararı, malvarlığında fiili azalma şeklinde gerçekleşebileceği gibi muhtemel artışın önlenmesi yoluyla yoksun kalınan kar şeklinde de ortaya çıkabilmektedir⁴⁵. Örneğin; yöneticilerin yükümlülüklerine aykırı davranışları nedeniyle şirketin kredi puanının düşmesi ve kullanılacak bir krediden mahrum kalınması halinde yoksun kalınan kardan söz edilebilecektir. Ancak gerek fiili azalma gerekse yoksun kalınan kar şeklinde ortaya çıkan zararın her halükarda mevcut yani gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Gerçekleşmesi muhakkak olsa dahi henüz gerçekleşmemiş, varsayılan zararların yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğuna yol açması mümkün değildir⁴⁶.

Cezai sorumluluğunun unsurları arasındaki netice ise hareketin dış dünyada yarattığı değişiklik şeklinde tanımlanmakta⁴⁷ ve esasında hukuki sorumluluğunun zarar unsurunun ceza hukuku boyutundaki karşılığını oluşturmaktadır. Ceza hukukunda neticenin zarar veya tehlike şeklinde gerçekleşmesi mümkün olup hukuki sorumluluktan farklı olarak zarar tehlikesinin bulunması dahi ceza sorumluluğunun doğması için yeterli olabilmektedir⁴⁸. Bu doğrultuda salt tehlike veya zarar vermeye teşebbüs halleri, ceza hukuku yönünden sorumluluğa sebebiyet vermesine rağmen hukuki sorumluluk doğurmaz. Zira cezai sorumluluğunun meydana gelmesi için her zaman zararın mevcudiyeti aranmazken hukuki sorumluluğunun meydana gelmesi için daima bir zararın gerçekleşmesi gerekmektedir. Yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğuna sebep olabilecek suçlar da çoğunlukla tehlike suçlarıdır. Nitekim TTK'da düzenlenen şirket suçları, TCK kapsamındaki güveni kötüye kullanma⁴⁹ ve hileli iflas⁵⁰ gibi yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna yol açma ihtimali yüksek suç tipleri tehlike suçu niteliğinde olup bu suçlarda failin yalnızca belirli hareketleri gerçekleştirmesi, suçun tamamlanması ve cezai sorumluluğun meydana gelmesi için yeterli olmaktadır⁵¹. Tehlike suçlarında hareket, suç tipiyle korunmak istenen menfaatin zarar görmüş olup olmadığına bakılmaksızın cezalandırılmaktadır. Netice itibarıyla yönetim kurulu üyelerinin ceza yaptırımına bağlanmış ve tehlike suçu niteliğindeki bir yükümlülüğü ihlali halinde, bu davranış nedeniyle zararın oluşmaması hukuki sorumluluğu engellemekte ancak cezai sorumluluk zararın veya neticenin oluşup oluşmamasından bağımsız olarak meydana gelmektedir⁵².

Hukuki sorumluluk doğurmayan bu tür eylemlere ceza hukuku araçları ile müdahale edilmesinin ceza hukukunun son çare olması ilkesine uygun olup olmadığı ise ayrıca değerlendirilmelidir. Ceza hukukunun son çare olması ilkesi, hukukun en ağır yaptırım türlerini içeren ceza hukukuna en son başvurulmasını, bir diğer deyişle ihlalin ceza hukuku dışındaki disiplinler ile giderilmesinin mümkün

⁴² ERİŞ, s. 294; AYAN, s. 275; AKDAĞ GÜNEY, s. 186; ARITÜRK, s. 87; ÖZBAĞ, s. 329.

⁴³ KAYAR, s. 113; AKDAĞ GÜNEY, s. 186; DİNÇ, s. 64.

⁴⁴ TEKİNALP, Ünal: *Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku*, 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013, s. 387; AYHAN / ÇAĞLAR / ÖZDAMAR, s. 386; BOZKURT, s. 506.

⁴⁵ AKDAĞ GÜNEY, s. 186; ARITÜRK, s. 87. Yargıtay, HGK, T. 10.10.2019, E. 2017/47, K. 2019/1040 (Lexpera).

⁴⁶ ARITÜRK, s. 88.

⁴⁷ HAKERİ, s. 147; ÖZGENÇ / ÜZÜLMEZ, s. 49; ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, s. 155.

⁴⁸ ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, s. 155; ÖZBAĞ, s. 333.

⁴⁹ TCK m. 155. ŞAHİN, Fatih: "Güveni Kötüye Kullanma Suçu", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2021, Sayı 155, s. 168.

⁵⁰ TCK m. 161. ÖZEN, Mustafa: "Türk Ceza Kanunu'nda Düzenlenen Hileli ve Taksirli İflas Suçları", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, Cilt 65, Sayı 4, s. 3575.

⁵¹ ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, s. 156; ARITÜRK, s. 192.

⁵² KILIÇOĞLU, Ahmet: "Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku İle Medeni Hukuk İlişkisi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1973, Cilt 29, Sayı 3, s. 192.

olduğu hallerde ceza yaptırımlarına başvurulmaması veya son çare olarak başvurulması gerekliliğini ifade etmektedir⁵³. Kanaatimizce buradaki sorun ceza hukukunun son çare olması ilkesine aykırılıktan ziyade ceza hukukunun sınırlarının belirlenmesine yöneliktir. Nitekim şirket yöneticilerinin cezai sorumluluğuna sebebiyet verebilecek suçların birçoğu tehlike suçu vasfındadır ve son çare olma ilkesinin ceza hukukunun kendi araçları içerisinde de geçerli olduğu göz önüne alındığında netice olmaksızın cezalandırılmayı mümkün kılan tehlike suçlarının başlı başına bahse konu ilkeye aykırılık taşıyabileceği görülmektedir⁵⁴. Kaldı ki son çare olma ilkesi ceza yaptırımının orantılı olduğu ve ceza hukuku dışındaki yaptırımların uygulanması suretiyle etkili korumanın sağlanamadığı durumlarda ceza hukukuna başvurulmasına mâni olmamalıdır⁵⁵.

Bu çerçevede ülke ekonomisi ile bireylerin ekonomik menfaatlerine büyük zararlar veren fiillerin ceza hukukunun sınırları kapsamında ele alınmasının önünde bir engel bulunmadığı söylenebilecektir⁵⁶. Gerçekten de günümüzde ticari faaliyetlerin yaygınlaşması nedeniyle ticari düzenin ve dürüst rekabet ortamının sağlanmasında özel hukuk yaptırımları yeterli gelmemekte ve bu durum ticari hayata cezai yaptırımlarla müdahale edilmesini gerektirmektedir⁵⁷. Burada dikkat edilmesi gereken nokta; ceza yaptırımları sebebiyle feda edilen menfaat ile ekonomik hayatın sağlıklı işleyişini temin etme amacı arasında bir orantı tesis edilmesidir. Bunun yanı sıra son çare ilkesi büsbütün göz ardı edilmemeli ve ihlal gerçekleşikten sonra ceza yaptırımına başvurmak yerine ihlali baştan önlemek amacıyla çeşitli kuralların düzenlenmesi suretiyle suç oluşturan ihlallerin gerçekleşme ihtimali en aza indirilmelidir⁵⁸. Bahse konu kurallara örnek olarak kurumsal yönetim ilkeleri verilebilecek olup bu şekilde önleyici mekanizmaların geliştirilmesi, cezai sorumluluğun doğmasına imkân vermeyecek ve ceza hukukunun son çare olması ilkesine uygun olacaktır.

B. Hukuka Aykırılık Unsuru

Hukuki sorumluluğun diğer unsuru olan hukuka aykırılık, başkalarına zarar vermeyi yasaklayan veya zararlı neticeyi engellemek amacıyla belirli davranışı emreden hukuk kurallarına aykırılık şeklinde ortaya çıkmaktadır⁵⁹. Hukuka aykırılık unsurunun yönetim kurulu üyelerine özgü sorumluluktaki görünüm şekli ise kanundan veya esas sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerle aykırılıktır. Kural olarak ceza hukukunda suç teşkil eden hareketin gerçekleştirilmesiyle birlikte hukuka aykırılık unsuru da gerçekleşmiş olmaktadır. Bu doğrultuda karşılığında ceza hukuku yaptırımı öngörülmüş olan haksızlıkların hukuka aykırılık oluşturduğu söylenebilecektir. Dolayısıyla ceza hukukunda tipik fiilin işlenmesine izin veren bir hukuka uygunluk sebebi bulunmadığında tipiklik unsuru, hukuka aykırılığa kârane oluşturmaktadır⁶⁰. Yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğuna konu suçlar esasında kanun veya esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerle aykırı davranılmasından kaynaklanmaktadır. Yükümlülüklerle aykırı davranışın aynı zamanda suç teşkil etmesi halinde ise bu davranış hem hukuki hem de cezai sorumluluğa neden olmakta ve her iki hukuk düzeni tarafından yaptırıma bağlanmaktadır. Şu hâlde anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin hukuki ve cezai sorumluluğunda hukuka aykırılık unsurunun çoğunlukla aynı yükümlülük ihlaline karşılık geldiği söylenebilecektir.

⁵³ DEMİRTAŞ, Soner: “Türk Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma ve Ceza Vermekten Kaçınma Eğilimi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2019, Cilt 21, Özel Sayı, s. 493.

⁵⁴ MERAĞLI, Şirket, s. 298.

⁵⁵ KATOĞLU, Tuğrul: “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim ve Limited Şirket Yöneticilerinin Ceza Sorumluluğu”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 2013, Cilt 29, Sayı 1, s. 11.

⁵⁶ KATOĞLU, s. 11.

⁵⁷ ÖZBAĞ, s. 455.

⁵⁸ ÖZBAĞ, s. 352.

⁵⁹ KAYIHAN / ÜNLÜTEPE, s. 229; AYAN, s. 252; ERGÜN, Ömer / ÇALDAĞ, Coşkun: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Notları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 170; AKDAĞ GÜNEY, s. 194; ÖZBAĞ, s. 334; DİNÇ, s. 52.

⁶⁰ KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 251; GÖKTÜRK, Neslihan: “Suçun Yasal Tanımında Yer Alan Hukuka Aykırılık Unsurunun İcra Ettiği Fonksiyon”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, Cilt 7, Sayı 1, s. 414; ÖZBAĞ, s. 69.

Yükümlülükler aykırı davranışa ilişkin olarak bir hukuka uygunluk sebebinin bulunması durumunda ise bu davranışın hukuka aykırılığı kalkmakta ve davranış gerek hukuki gerekse cezai sorumluluk bağlamında hukuk kurallarının amacına uygun hale gelmektedir⁶¹. Nitelik hukuka aykırılık değerlendirmesi yalnızca ceza hukuku kuralları açısından yapılan bir değerlendirme olmayıp davranışın hukuka aykırı olarak nitelendirilebilmesi için tüm hukuk alanları ile çatışması gerekmektedir⁶². Yönetim kurulu üyeleri genellikle sahip olduğu yetkilerini kötüye kullanmak suretiyle suç işlediklerinden hukuka uygunluk sebepleri arasında yer alan kanunun emrinin yerine getirilmesi⁶³ veya meşru savunma⁶⁴ hükümlerinin yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğu bakımından uygulama alanı bulması olası değildir⁶⁵. Buna karşın ilgilinin rızasına yönelik hukuka uygunluk sebebi yönetim kurulu üyeleri hakkında uygulanabilecek ve böylece hak sahibinin üzerinde tasarrufta bulunabildiği hakkına ilişkin olarak açıkladığı rızası kapsamında bulunan davranışlardan dolayı yönetim kurulu üyelerinin cezai veya hukuki sorumluluğuna gidilemeyecektir. Örneğin; genel kurul kararlarını yerine getirmekle yükümlü olan yönetim kurulunun, genel kurul tarafından alınan şirket menfaatine aykırı kararları icra etmesi, ilgilinin rızası hukuka uygunluk sebebi kapsamında değerlendirilebilecektir⁶⁶.

Bununla birlikte yönetim kurulu üyelerinin hukuki veya cezai sorumluluğu gerektiren davranışlarının zorunluluk hali çerçevesinde de ele alınması önem taşımaktadır. Zorunluluk hali hukuki ve cezai sorumluluk yönünden birbirinden farklı yorumlanmakta olup medeni hukuk bakımından hukuka uygunluk sebebi teşkil eden bu hâl ceza hukuku bakımından kusurluluğu kaldıran neden olarak kabul edilmektedir⁶⁷. Medeni hukuk bakımından zorunluluk hâli teşkil eden ve hukuka uygun bulunan davranışların ise hukukun birliği ilkesi gereğince ceza hukuku anlamında da hukuka uygun olduğunun kabulü gerekmektedir⁶⁸. Bu doğrultuda yönetim kurulu üyelerinin iflas neticesini bertaraf etmek amacıyla yükümlülükler aykırı davranması halinde bu davranış medeni hukuk kapsamında zorunluluk hâli nedeniyle hukuka uygun hale gelebilecektir. Elbette bu değerlendirme yapılırken davranışın iflas tehlikesinden korunmak için zorunlu nitelikte olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Sonuç olarak medeni hukuk kapsamında hukuka uygun bulunan ve bu nedenle hukuki sorumluluğa sebebiyet vermeyen davranış nedeniyle yönetim kurulu üyesinin cezai sorumluluğuna da gidilemeyecektir. Aynı husus cezai sorumluluk bakımından ele alındığında yönetim kurulu üyesinin iflas neticesini önlemek amacıyla taksirli iflas suçuna konu davranışları gerçekleştirme zorunluluk hâli olarak değerlendirilebilecektir⁶⁹. Ceza hukuku yönünden zorunluluk hâlinin söz konusu olabilmesi için yönetim kurulu üyesinin tehlikeye bilerek sebebiyet vermemiş olması ve tehlikeden suç işlenmeksizin kurtulmanın mümkün bulunmaması şartları aranmalıdır⁷⁰. Şartların sağlanması durumunda yönetim kurulu üyesinin davranışı hakkında ceza hukuku bakımından zorunluluk hâlinin uygulanması söz konusu olacak fakat burada zorunluluk hâli hukuka uygunluk nedeni olarak düzenlenmediğinden yönetim kurulu üyesinin cezai sorumluluğuna konu olmayan bu davranışı nedeniyle hukuki sorumluluğu gündeme gelebilecektir.

⁶¹ KOPARAN, Reşat: “TCK Genel Hükümler Ceza Sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Sebepler”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2006, Sayı 64, s. 337.

⁶² KOPARAN, s. 337.

⁶³ TCK m. 24.

⁶⁴ TCK m. 26.

⁶⁵ KOPARAN, s. 337.

⁶⁶ AKDAĞ GÜNEY, s. 315.

⁶⁷ KOPARAN, s. 337; ÖNOK, Murat / ÖNAY, Işık: “Hukuk Düzeninin Birliği İlkesi Çerçevesinde Zorunluluk Hâlinin Hukuki Niteliği”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 2019, Cilt 77, Sayı 2, s. 847.

⁶⁸ ÖNOK / ÖNAY, s. 847.

⁶⁹ ERMAN, Sahir: *Şirketler Ceza Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Basımevi, İstanbul, 1993, s. 200.

⁷⁰ ERMAN, s. 200.

C. İlliyet Bağı Unsuru

Gerek hukuki gerekse cezai sorumluluğun temel unsurlarından olan illiyet bağı, sorumluluğun bağlandığı olay veya davranış ile meydana gelen zarar arasındaki sebep sonuç ilişkisi olarak tanımlanmaktadır⁷¹. Kişilere neden olmadıkları zararların sorumluluğunun yüklenmesini önlemeyi amaçlayan illiyet bağı unsurunun, sorumluluğunun kaynağından ve niteliğinden bağımsız olarak bulunması gerekmektedir. Bir başka deyişle sorumluluk; ister akdi, ister akit dışı sorumluluğa, ister kusur sorumluluğuna, isterse kusursuz sorumluluğa dayansın illiyet bağının varlığı mutlaka aranmaktadır⁷². Türk hukukunda illiyet bağının tespiti hususunda uygun illiyet bağı teorisi benimsenmiştir. Uygun illiyet bağı teorisine göre davranışın olayların normal akışına göre bu türden bir zarara neden olabilmesi, sonucun gerçekleşme ihtimalini objektif olarak arttırmış bulunması gerekmektedir.

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerine özgü hukuki sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için de kandan veya esas sözleşmeden doğan yükümlülük ihlaline konu fiil ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekmektedir. Bu bağlamda yönetim kurulu üyeleri yükümlülüklerini ihlal etmese dahi zararın gerçekleşeceğini veya yükümlülüklere uygun davranılmış olsaydı dahi zararın meydana gelmesinin önlenemeyeceğini ispat ederek hukuki sorumluluktan kurtulabileceklerdir⁷³. Nitekim böyle bir durumda illiyet bağının varlığından bahsedilemeyecektir. Bununla birlikte TTK m. 553/3 ile yönetim kurulu üyelerinin, kontrolleri dışında kalan faaliyetler sebebiyle sorumlu tutulamayacağı düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme ile yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunda uygun illiyet bağının önemi vurgulanmış ve üyelerin kontrolünde olmayan işlemler yönünden uygun illiyet bağının bulunmadığı kabul edilmiştir.

İlliyet bağı, cezai sorumluluğunun da unsurlarından birisi olup yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğunda illiyet bağı bakımından ceza hukukunun genel kuralları geçerlidir. Yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğuna neden olma ihtimali yüksek olan güveni kötüye kullanma, hileli iflas gibi birtakım suçlar ve TTK ile düzenlenen şirket suçları genel olarak tehlike suçu niteliğindedir ve bu suçlarda sorumluluğun söz konusu olabilmesi için ayrıca neticenin gerçekleşmesi beklenmemektedir. Nitekim bu suçlarda tehlikenin mevcudiyeti varsayımsal olarak kabul edildiğinden hareketin tespiti yeterli olmakta ve illiyet bağının varlığı ayrıca araştırılmamaktadır⁷⁴.

Yönetim kurulu üyeleri tarafından şirket faaliyeti çerçevesinde işlenen ve tehlike suçları kapsamında bulunmayan suçlarda ise illiyet bağının tespiti her zaman kolay değildir. Zira karmaşık bir düzene sahip olan ticari hayatta, meydana gelen neticeye çok sayıda etmenin sebebiyet vermesi mümkündür ve bu nedenle illiyet bağının tespiti güçlük oluşturabilmektedir⁷⁵. Özellikle yönetim kurulu tarafından alınan kararların aynı zamanda suç teşkil etmesi halinde yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğu, suça konu yönetim kurulu kararı ile netice arasındaki illiyet bağının tespitine bağlıdır. İlliyet bağının tespit edilmesi durumunda ise konusu suç teşkil eden yönetim kurulu kararı yönünde olumlu oy kullanan üyelerin işlenen suç nedeniyle müşterek fail olarak sorumluluğu gündeme gelecektir. Yönetim kurulu kararı ile netice arasındaki illiyet bağının tespit edilememesi halindeyse ceza hukukunun genel kuralları kapsamında şüpheden sanık yararlanır ilkesi uygulanacak ve muhtemel etkenlerden hiçbirisi cezai sorumluluğa yol açmayacaktır⁷⁶.

⁷¹ ANTALYA, Osman Gökhan: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt: V/1,2, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 1144; AYAN, s. 282; DİNÇ, s. 68; YILDIZ, Kübra: "Haksız Fiil Hukukunda Nedensellik Bağının Belirlenmesi", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2022, Cilt 30, Sayı 3, s. 1116; ÖZBAĞ, s. 336. Yargıtay, HGK, T. 29.11.2017, E. 2017/439, K. 2017/1463 (www.kararara.com.tr, ET: 25.10.2024).

⁷² AKDAĞ GÜNEY, s. 97; AYDOĞDU, Murat / NART, Serdar: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 195; YILDIZ, s. 1130.

⁷³ YÜCE, Aydın Alber / KÖROĞLU, Emre: "Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğunda Yansıma Yoluyla Zarar", *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, 2022, Cilt 8, Sayı 2, s. 549. Aksi görüş için bkz. ARSLANLI, Halil: *Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller*, Cilt: II-III, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1960, s. 178.

⁷⁴ CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide / YENERER ÇAKMUT, Özlem: *Ceza Hukuku Uygulamaları*, 5. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2023, s. 267; ÖZBAĞ, s. 63; ARITÜRK, s. 197. Aksi görüş için bkz: ERSOY, Uğur: "Ceza Hukukunun Gri Alanı: Tehlike Suçları", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2011, Sayı 41, s. 47.

⁷⁵ ARITÜRK, s. 197.

⁷⁶ ARITÜRK, s. 197; ÖZBAĞ, s. 64.

D. Kusur Unsuru

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğu açısından aranan zorunlu şartlardan birisi olan kusur, cezai sorumluluğun da önemli bir unsurudur. Kusur, bir davranış biçiminin veya davranış eksikliğinin hukuk düzeni tarafından kınanması olarak tanımlanmaktadır⁷⁷. TBK m. 49 ile kusurun, kast ve ihmal olmak üzere başlıca iki türünün bulunduğu belirtilmiş fakat sorumluluk bakımından kasten veya ihmal suretiyle gerçekleştirilen davranışlar arasında ayırım gözetilmemiştir. TTK'da ise kusur kavramı, tüm sorumluluk hallerine yönelik olarak herhangi bir ağırlık derecesi belirtilmeksizin kullanılmıştır. Bu bağlamda anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin hafif ihmal dâhil her türlü kusuru hukuki sorumluluğun doğması için yeterli olacaktır⁷⁸. Hukuk sistemleri, kimi hallerde kusura dayanan sorumluluk suretiyle zararın giderilmesinin mümkün olmaması veya ispat güçlüğüne bulunması sebebiyle kusursuz sorumluluk⁷⁹ hallerine yer vermişse de hukukumuzda esas itibarıyla kusur sorumluluğu benimsenmiş ve kusursuz sorumluluğun istisnai nitelikte olduğu kabul edilmiştir⁸⁰. Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğu da bir kusur sorumluluğu olup üyelerin yükümlülüklerini ihlal etmek suretiyle zarara sebebiyet vermesi tek başına sorumluluğun meydana gelmesi için yeterli olmamakta aynı zamanda zarara kusurlarıyla sebebiyet vermiş olmaları gerekmektedir.

TTK m. 369'da yer alan düzenleme ile yönetim kurulu üyelerinin görevlerini tedbirli bir yöneticinin özeniyle yerine getirme yükümlülüğü altında olduğu belirtilmiştir. Söz konusu düzenleme, yönetim kurulu üyelerinin görevlerini yerine getirirken göstermesi gereken özenin derecesi ile ilgili olarak tedbirli bir yöneticinin göstereceği özen ölçütünün getirildiğini dolayısıyla objektif kusur ilkesinin esas alındığını göstermektedir⁸¹. Objektif kusur teorisinde kusurun varlığı, zarar verenin mensup olduğu grup içerisindeki makul kişiye göre değerlendirilmektedir⁸². Bu makul kişinin davranışı örnek davranış modeli olarak ele alınmakta ve bu davranış modeli ile zarar verenin davranışı karşılaştırılarak kusurun varlığı ve ağırlığı tespit edilmektedir. Bu teoriye göre kusurun tespitinde zarar verenin bireysel yetenekleri, becerileri yerine benzer durumda ve aynı grupta bulunan makul bir kişinin yetenek ve becerileri esas alınmalıdır⁸³. Bir başka deyişle zarar verenin, benzer durum ve şartlarda makul kişi ile aynı davranış şeklinde bulunması veya makul kişiden beklenen dikkat ve özeni göstermesi halinde kusuru bulunduğu bahsedilemeyecektir. Yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunun objektifleştirilmiş⁸⁴ olması nedeniyle tedbirli bir yöneticinin aynı koşullar altında tercih edeceği davranış biçimine uygun davranan ve böylece kendisinden beklenen özeni göstermiş olan yönetim kurulu üyesinin hukuki sorumluluğu söz konusu olmayacaktır⁸⁵. Ancak yönetim kurulu üyelerinin uzmanlıklarının bulunması veya işin büyüklüğü gibi hususlar gösterilmesi gereken özenin derecesini de arttıracaktır. Nitekim objektif sorumluluk ilkesi kapsamında belirlenen standart, özen ölçüsünün alt sınırını belirlemektedir⁸⁶.

Gerçekten de özen ölçüsünün objektif olmasından tüm anonim şirketlere uygulanabilecek tek özen ölçüsünün bulunduğu anlaşılmamalıdır. Özen ölçüsü benzer mahiyet ve büyüklükteki anonim şirket yönetim kurulu üyeleri için geçerli olup yüksek sermayeli, halka açık bir anonim şirket ile bir aile şirketinin

⁷⁷ EREN, s. 551; NOMER, Haluk Nami: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 17. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 178; REİSOĞLU, Safa: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 171; AKDAĞ GÜNEY, s. 202; DİNÇ, s. 55; ÖZBAĞ, s. 338.

⁷⁸ AKDAĞ GÜNEY, s. 202.

⁷⁹ KILIÇOĞLU, Mustafa: "Haksız Fiillerde İlliyet Bağı", *Yargıtay Dergisi*, 2004, Cilt 30, Sayı 1-2, s. 35.

⁸⁰ AKDAĞ GÜNEY, s. 200.

⁸¹ PULAŞLI, s. 713; AKDAĞ GÜNEY, s. 71; TEKİNALP, s. 387.

⁸² AYAN, s. 271; OĞUZ, Habip: "Sorumluluk Hukukunda Kusur", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2016, Cilt 7, Sayı 28 (Kusur), s. 277.

⁸³ OĞUZ, *Kusur*, s. 277; UYUMAZ, Alper: "Sorumluluk Hukukunda Kusur Kavramı ve Kusurun Tespitine İlişkin Bir Öneri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2023, Cilt 13, Sayı 1, s. 512.

⁸⁴ PULAŞLI, s. 713; AKDAĞ GÜNEY, s. 71; TEKİNALP, s. 387.

⁸⁵ POROY, Reha / TEKİNALP, Ünal / ÇAMOĞLU, Ersin: *Anonim Ortaklıklar Hukuku*, 15. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, s. 379.

⁸⁶ AKDAĞ GÜNEY, s. 205; ÖZBAĞ, s. 341.

yönetim kurulu üyelerinin göstermesi gereken özen aynı değildir⁸⁷. Benzer şekilde bankalarda kanunen aranan şartları taşıyan kimselerin yönetim kurulu üyesi olabileceği dikkate alındığında banka yönetim kurulu üyelerinin göstermesi gereken özenin diğer şirketlere kıyasen daha yüksek olduğu söylenebilecektir⁸⁸. Bununla birlikte özen ölçüsünün ve tedbirli yönetici kıstasının, yönetim kurulu üyelerinin icrada görevli olup olmalarına göre de farklılık gösterebileceği ve yalnızca üst gözetim görevi bulunan ancak şirket yönetiminde aktif rol üstlenmeyen yönetim kurulu üyelerinin göstermesi gereken özenin tespitinin tedbirli yönetici kıstasında farklılığa yol açabileceği kabul edilmektedir⁸⁹.

Yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğunda ise hukuki sorumluluğun aksine subjektif kusur ilkesi geçerlidir. Subjektif kusur teorisi, objektif kusur teorisinden farklı olarak, kusurun tespitinde makul bir kişiyi değil doğrudan failin; kendisini, kişisel becerilerini esas alır ve bu kıstaslar çerçevesinde faile yüklenecek kusurun derecesini belirler⁹⁰. Bu doğrultuda objektif kusur ilkesine dayanan hukuki sorumluluk kapsamındaki kusur kavramının ceza hukuku kapsamındaki kusur kavramına göre daha geniş kapsamlı olduğu söylenebilecektir. Nitekim objektif kusur teorisinde davranışı subjektif bakımdan haklı gösterebilecek nedenler göz önüne alınmamakta ve bu nedenle davranış daha kolay şekilde kusurlu olarak nitelendirilmektedir⁹¹.

E. Değerlendirme

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin yükümlülüklerini ihlallerinin aynı zamanda cezai sorumluluk gerektirdiği durumlar hakkındaki mahkeme içtihatlarının ayrıca değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Yönetim kurulu üyelerinin yükümlülük ihlali niteliğindeki davranışları çoğunlukla güveni kötüye kullanma suçunu oluşturduğundan mahkeme içtihatlarında da yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğu hususunda sıklıkla güveni kötüye kullanma suçu çerçevesinde değerlendirme yapılmaktadır. Ancak uygulamada; yönetim kurulu üyelerinin yükümlülük ihlallerinin suçun unsurlarını oluşturmadığı ve soruşturmaya konu uyumsuzluğun hukuki nitelikte bulunduğu gerekçeleriyle kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmekte ve yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğuna yönelik yargı yolu en başından kesilmektedir. Yargıtay tarafından yapılan incelemelerde de, genel olarak, taraflar arasında hukuki ihtilaf bulunduğu, suçun yasal unsurlarının oluşmadığı şeklinde hüküm kurulmakta ve alt derece mahkemeleri tarafından verilen beraat kararları onanmaktadır. Örneğin⁹²; yönetim kurulu üyesi sanıkların; şirket faaliyeti kapsamında gerçekleştirilen kira bedellerinin tahsil edilmemesi, aşamalı şekilde şirket varlıklarının eritilmesi eylemlerinden sorumlu oldukları ve böylece güveni kötüye kullanma suçunu işledikleri iddia olunan olayda yönetim kurulu üyesi sanıkların gerçekleştirdikleri eylemler ile kendilerine veya başkalarına yarar sağlayıp sağlamadıkları, haksız kazanç temin edip etmedikleri hususunda bir isnat bulunmadığı ve basiretli davranmama olarak nitelendirilebilecek eylemlerin sanıkların kendilerine veya başkalarına menfaat sağladıkları sonucunu doğurmayacağı gerekçeleriyle verilen beraat kararı onanmıştır. Benzer nitelikte başka bir kararda⁹³ ise sanıklar ve katılanın aynı şirketin yönetim kurulu üyesi oldukları, sanıkların katılanın bilgisi dışında şirkete ait taşınmazları kiraya verdikleri, böylece güveni kötüye kullanma suçunu işlediklerinin iddia edildiği olayda; taşınmazın, şirketin iki ortağı tarafından tek başlarına kiralanmasının uygun olup olmaması ve kira bedelinin şirkete aktarılmaması hususlarında taraflar arasında hukuki bir ihtilaf bulunduğu ve suçun yasal unsurlarının oluşmadığı gerekçeleriyle beraat kararının onanması şeklinde hüküm kurulmuştur.

⁸⁷ ÇAMOĞLU, s. 73.

⁸⁸ OĞUZ, Sefer: "Bankacılık Kanunu Kapsamında Banka Yöneticilerinin Şahsi Sorumlulukları", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2017, Cilt 8, Sayı 1 (Banka), s. 264.

⁸⁹ ŞENOCAK, s. 3854.

⁹⁰ BENLİ, Erman: "İhmalin Takdirinde Yeni Bir Ölçü: Kişiselleştirilmiş Özen Ölçüsü", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2020, Cilt 26, Sayı 1, s. 305; OĞUZ, *Kusur*, s. 277; UYUMAZ, s. 510.

⁹¹ DİNÇ, s. 55.

⁹² Yargıtay, 15. CD, T. 16.03.2016, E. 2014/3411, K. 2016/2559 (Lexpera).

⁹³ Yargıtay, 15. CD, T. 09.05.2016, E. 2013/29031, K. 2016/4499 (Lexpera).

Bahse konu kararların sağlıklı şekilde değerlendirilebilmesi için öncelikle güveni kötüye kullanma suçunun unsurlarının kısaca açıklanmasında yarar bulunmaktadır. Güveni kötüye kullanma suçunun konusu, taşınır veya taşınmaz mal olup bu mal üzerinde fail lehine zilyetlik tesis edilmiş olması gerekmektedir⁹⁴. Nitekim güveni kötüye kullanma suçunda fail, suç konusu malın sahibi değildir. Ayrıca güveni kötüye kullanma suçunun oluşabilmesi için hukuken geçerli bir sözleşme ilişkisinin mevcudiyeti aranmaktadır. Ancak suçun oluşumu için kendisine veya bir başkasına yarar sağlama özel kastının gerçekleşmesi gerekmemekte⁹⁵ olup fail kendisine veya başkasına yarar sağlama ya da menfaat temini olmasa da suç oluşmaktadır⁹⁶. Vele ki, güveni kötüye kullanma suçu ile koruma altına alınan hukukî değer yalnızca mülkiyet olmayıp zilyetlik ve kişiler arasındaki güven ilişkisi de suç ile korunan hukukî değerler arasındadır. Kişiler arasındaki güven ilişkisinin suç ile koruma altına alınan hukukî değerler arasında olduğunun kabulü, güveni kötüye kullanma suçunun menfaat elde edilmesine bağlı olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Aynı kabul zararın meydana gelmesi gerekip gerekmediği hususunda da geçerli olacaktır⁹⁷.

Anonim şirket tüzel kişiliği ile yönetim kurulu üyeleri arasındaki hukuki ilişki, daha önce de bahsedilmiş olduğu üzere vekâlet sözleşmesine dayanmakta ve güveni kötüye kullanma suçunun unsurları arasındaki hukuken geçerli bir sözleşme ilişkisinin mevcudiyeti koşulunu sağlamaktadır. Yönetim kurulu üyelerinin esasında şirket tüzel kişiliğine ait malvarlığını yönetme yetkisine sahip olduğu değerlendirildiğinde kanaatimizce şirket malvarlığı hakkında yönetim kurulu üyeleri lehine zilyetlik tesis edilmiş olduğundan şüphe duymamak gerekmektedir. Kaldı ki yönetim kurulu üyelerinin güveni kötüye kullanma suçunun faili olmaları halinde doğrudan şirkete ait mallar suçun konusunu oluşturduğundan ve yönetim kurulu üyesi faillerin suç konusu malın maliki olduğundan bahsedilemeyeceğinden cezalandırılmalarının önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Bu bağlamda yönetim kurulu üyelerinin yükümlülük ihlali niteliğindeki davranışların aynı zamanda suç teşkil ettiğinin iddia edilmesi halinde; uyuşmazlığın salt hukuki nitelikte olduğu gerekçesiyle, suçun hangi unsurlarının gerçekleşip gerçekleşmediğine yönelik yeterli açıklama yapılmaksızın verilen kovuşturmayaya yer olmadığına veya beraate dair kararlar yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluk alanını oldukça daraltmaktadır.

III. ANONİM ŞİRKET YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN HUKUKİ VE CEZAI SORUMLULUĞUNA HÂKİM OLAN İLKELER

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunun unsurlarına ilişkin yapılan açıklamalar bağlamında yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğu, üyelerin kanundan veya esas sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerini kusurlu davranışlarıyla ihlal etmeleri neticesinde meydana gelen zararın kendilerine isnat edilebilmesi şeklinde tanımlanabilecektir⁹⁸. Bununla birlikte yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunun doğmasından sona ermesine kadar geçen safhada dikkate alınması gereken bazı temel ilkeler bulunmaktadır. Yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğuna hâkim olan bu ilkeler; kusur, şahsi sorumluluk ve farklılaştırılmış teselsül ilkesidir⁹⁹.

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğu ise ceza hukukunun genel ilkelerine uygun olarak anlaşılmalı ve değerlendirilmelidir. Bireylerin suç teşkil eden hukuka aykırı davranışları nedeniyle ceza yaptırımına maruz kalmalarına yol açan cezai sorumluluk, kişi hak ve hürriyetleri bakımından oldukça ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Bu sebeple ceza hukukunda kişi hak ve hürriyetlerini

⁹⁴ ELMALICA, Hasan: *Güveni Kötüye Kullanma Suçu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 133.

⁹⁵ ÖZGENÇ, İzzet: *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 86; ELMALICA, s. 179.

⁹⁶ ŞAHİN, s. 174.

⁹⁷ MERAKLI, Serkan: "Güveni Kötüye Kullanma Suçu", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2009, Cilt 11, Sayı 3, (Suç), s. 1685.

⁹⁸ ÇAMOĞLU, s. 12.

⁹⁹ ÇAMOĞLU, s. 13; DİNÇ, s. 72; PALTA, Nihan: *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğunda Farklılaştırılmış Teselsül İlkesi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 101.

güvence altına almaya ve cezai sorumluluğu sınırlandırmaya yönelik temel ilkeler kabul edilmiştir¹⁰⁰. Kaynağını Anayasa ve milletlerarası antlaşmalarda bulan bu ilkeler öğretilerde farklı isim ve sınıflandırmalarla ifade edilse de¹⁰¹ esas itibarıyla aynı güvence ve kuralları işaret etmektedirler. Ceza hukukunun konumuz yönünden önem taşıyan ve ele alınması gereken temel ilkeleri ise; kanunilik, kusur ve suç ve cezaların şahsiliği ilkeleridir.

A. Kanunilik İlkesi

Şekli anlamda kanun niteliğinde olmayan hiçbir kaynakla suç ve ceza öngörülemediğini ifade eden¹⁰² kanunilik ilkesi¹⁰³, ceza hukuku uygulamasında devletin bireye karşı keyfi davranışlarda bulunmasını önlemeyi ve bireylerin hangi eylemlerin suç teşkil ettiğini önceden öğrenmesi suretiyle buna uygun hareket etme olanağı elde etmesini yani kısaca hukuki öngörülebilirliğin ve güvenliğinin sağlanmasını amaçlamaktadır¹⁰⁴. Buna göre kanun niteliğinde bulunmayan düzenleyici işlemler ile suç ve ceza ihdas edilmesi mümkün değildir. Ceza hukukunun temel ilkelerinden olan kanunilik ilkesi hukuki sorumluluk bakımından geçerli değildir. Nitekim ceza hukukunda her suça yönelik cezanın sınırları kanun ile tespit edilmekteyken hukuki sorumluluk gerektiren haller ve bu hallerin karşılığında öngörülen tazminat miktarlarının sınırları kanunda açıkça düzenlenmemektedir. Kanunilik ilkesinin anonim şirket yönetim kurulu üyelerine özgü cezai sorumluluk bakımından önem taşıyan noktası ise esas sözleşme veya iç yönerge ile cezai sorumluluk öngörülemediğidir.

B. Kusur İlkesi

Yönetim kurulu üyelerinin hukuki ve cezai sorumluluğu yönünden kusur ilkesinin ayrıca ele alınması gerekmektedir. Nitekim kusur ilkesi gerek hukuki gerekse cezai sorumluluğun temelini oluşturmakta ve her iki hukuk düzeni bakımından da zarar verenin ancak kusurunun bulunması halinde hukuki veya cezai yaptırıma maruz bırakılabileceğini, bir başka deyişle kusuru bulunmayan kimsenin hukuki veya cezai sorumluluğunun bulunmayacağını ifade etmektedir. Kusur ilkesinin bir diğer sonucu ise zarar verene uygulanacak yaptırımın kusurun derecesine göre belirlenmesidir¹⁰⁵. Bu bağlamda hukuki sorumluluk kapsamında kusurun tespiti hususunda objektif esaslar dikkate alınırken cezai sorumlulukta kusur sübjektif şekilde, zarar verene özgü kişisel nitelikler dikkate alınarak tespit edilmektedir.

TTK m. 553 ile anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunda kusurlu sorumluluk ilkesi kabul edilmiştir. Bu bağlamda yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için her şeyden önce yükümlülüklerin kusurlu bir davranışla ihlal edilmiş bulunması ve bu kusurlu davranışın yönetim kurulu üyesine isnat edilebilmesi gerekmektedir¹⁰⁶. Cezai sorumluluğunun varlığı ise ceza hukukunun genel ilkeleri uyarınca üyenin kusur kabiliyetine sahip olmasına ve suça konu davranışı gerçekleştirirken kusurlu olarak hareket etmesine bağlıdır. Bununla birlikte yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğu, ceza hukukunun genel esaslarına uygun olarak yorumlanacağından ceza hukuku kapsamında failin kusur kabiliyetini ortadan kaldırdığı kabul edilen uyuşturucu madde etkisinde olma gibi durumlar, yönetim kurulu üyelerinin kusurluluğu üzerinde de etkili olacaktır¹⁰⁷.

¹⁰⁰ ÖZGENÇ / ÜZÜLMEZ, s. 28; ÜZÜLMEZ/ KOCA, s. 54; DÜLGER, s. 79; ARITÜRK, s. 161.

¹⁰¹ HAKERİ, s. 26; “Ceza hukukunun temel ilkeleri hukuk devleti ilkesi, kanunilik ilkesi, orantılılık ilkesi, insanilik ilkesi, kanun önünde eşitlik ilkesi, kusur ilkesi, ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi ve şüpheden sanık yararlanır ilkesidir.”; ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, s. 55: “Ceza hukukunun temel ilkeleri Kanunilik ilkesi, ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi, kusursuz suç ve ceza olmaz ilkesidir.”.

¹⁰² ÖZGENÇ / ÜZÜLMEZ, s. 30; ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, s. 55; ARITÜRK, s. 170.

¹⁰³ TCK m. 2/1.

¹⁰⁴ ÜNVER, Yener: *Ceza Hukukunda Kanunilik İlkesi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 16.

¹⁰⁵ ÖZSU, Güray: *Hukuki Sorumluluk Bakımından Şirketler Hukuku ve Rekabet Hukukunda Ekonomik Bir Bütünlük Olarak Şirketler Toplu- luğu*, Doktora Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020, s. 172.

¹⁰⁶ ÇAMOĞLU, s. 13; PALTA, s. 102.

¹⁰⁷ ARITÜRK, s. 178.

C. Şahsi Sorumluluk İlkesi

Suç ve cezaların şahsiliği ilkesi¹⁰⁸, hukuki sorumluluğun temel ilkelerinden olan şahsi sorumluluk ilkesinin ceza hukuku boyutundaki karşılığıdır. Gerek şahsi sorumluluk gerekse suç ve cezaların şahsiliği ilkesi her iki hukuk düzeninde mevcut olan kusurlu sorumluluk ilkesinin doğal bir sonucu niteliğindedir. Nitekim söz konusu ilkeler hukuki ve cezai sorumluluk bakımından aynı güvenceye işaret etmekte olup bir kimsenin ancak kendi kusurlu fiilinden sorumlu tutulabileceği başka bir deyişle kimsenin başkasının kusurlu fiilinden sorumlu tutulamayacağı anlamına gelmektedir¹⁰⁹. Şahsi sorumluluk ilkesinin yönetim kurulu üyelerine özgü hukuki sorumluluktaki görünüm şekli ise yönetim kurulunun sorumlu olduğu hallerde bu sorumluluğun bütün kurula dönük olmayıp bireysel olarak düzenlenmesidir¹¹⁰. Bu bağlamda yönetim kurulu üyelerinin kusurlu olup olmadıklarına bakılmaksızın, sırf yönetim kurulu üyeliği sıfatını haiz olmaları sebebiyle sorumluluğu söz konusu olmayacak, her üye diğer üyelerin davranışından bağımsız olarak kendi kusurlu davranışından sorumlu tutulacaktır¹¹¹.

Şahsi sorumluluk ilkesi bakımından yönetim kurulu toplantısına katılmayan veya toplantıda çekimser oy kullanan üyelerin sorumluluğunun da değerlendirilmesi gerekmektedir. Yönetim kurulu toplantılarına katılmak yönetim kurulu üyeleri için hem hak hem de yükümlülük teşkil etmekte olup¹¹² toplantıya katılmak ile kastedilen yalnızca fiilen toplantıda hazır bulunmak değil, görüş bildirme ve bilgi edinme haklarından aktif şekilde yararlanmaktır¹¹³. Yönetim kurulu üyelerinin organ olarak hareket ettiği durumlarda üyelerin şahsi sorumluluğu, zarara sebebiyet veren kararın görüşüldüğü yönetim kurulu toplantısında kullanılan oy doğrultusunda tespit edilecektir. Bu bağlamda yönetim kurulu kararına istinaden yapılan işlem nedeniyle zararın oluşması halinde olumlu oy kullanan veya mazereti bulunmaksızın toplantıya katılmayan yönetim kurulu üyeleri, meydana gelen zarardan kusurlarıyla sorumlu tutulabilecektir¹¹⁴. Gerçekten de geçerli mazereti bulunmaksızın toplantıya katılmayan üyelerin bu davranışı başlı başına özen yükümlülüğünü ihlal niteliği taşıdığından alınan karara katılmamış olmalarına rağmen hukuki sorumlulukları bulunmaktadır¹¹⁵. Geçerli mazeretine binaen yönetim kurulu toplantısına katılmayan üyelerin hukuki sorumluluktan kurtulabilmeleri ise zarara sebebiyet vereceği öngörülen kararı engellemek için yeterli çabayı göstermiş olmalarına bağlıdır. Nitekim toplantıya katılmasa dahi her yönetim kurulu üyesinin üst gözetim yükümlülüğü bulunmaktadır. Buna göre toplantıya katılmayan üyelerin katılmadığı toplantıda alınan kararları kontrol etmeleri ve gerekli tedbirleri almaları üst gözetim yükümlülüğünün bir gereğidir¹¹⁶. Toplantıda çekimser oy kullanmak veya sessiz kalmak da yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluktan kurtulabilmeleri için tek başına yeterli olmamakta, üyelerin kanuna veya esas sözleşmeye aykırı kararı reddetmeleri, kararın alınmasını engellemeye yönelik çaba göstermeleri, bunların mümkün olmaması halinde ise çekincelerini toplantı tutanağına ekletmeleri gerekmektedir¹¹⁷.

Yönetim kurulu toplantısına katılmayan veya çekimser oy kullanan üyelerin cezai sorumluluğu hususunda ise ikili bir ayırım yapılması gerekmektedir. İhmalî hareketle işlenebileceği düzenlenen suçlar bakımından çekimser kalmak, belirli bir yönde hareket etme yükümlülüğünü yerine getirmemek

¹⁰⁸ TCK m. 20/1.

¹⁰⁹ İÇEL, Kayıhan: “Çağdaş Ceza Hukukunun Evrensel İlkelerinin Kabahat Türünden Eylemler Alanındaki Boyutları”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 2016, Sayı 7, s. 623.

¹¹⁰ İMREGÜN, s. 191; ÇAMOĞLU, s. 31.

¹¹¹ ÇAMOĞLU, s. 31.

¹¹² AKDAĞ GÜNEY, s. 210.

¹¹³ AKDAĞ GÜNEY, s. 210.

¹¹⁴ PALTA, s. 102.

¹¹⁵ SEVİ, Ali Murat: *Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyeleri ve Yöneticilerin Özen Yükümlülüğü*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 142. Aksi görüş için bkz. TEKİNALP, s. 388.

¹¹⁶ PULAŞLI, s. 432; KAYIHAN, Şaban: *Anonim Şirketlerde Üst Gözetim*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011, s. 129.

¹¹⁷ TEKİNALP, s. 388; AKDAĞ GÜNEY, s. 210.

anlamına geleceğinden çekimser kalan üyeler söz konusu suç bakımından hâkimiyet sahibi konumdadır ve bu nedenle çekimser kalan yönetim kurulu üyelerinin cezaî sorumluluğuna gidilmesi de mümkün olmaktadır. Buna karşın ihmali hareketle işlenemeyen icrai suçlar bakımından çekimser kalan veya toplantıya katılmayan üyelerin suça konu karar lehinde oyları ve icrai nitelikte bir hareketleri bulunmadığından cezaî sorumlulukları da bulunmayacaktır¹¹⁸. Hukuki sorumluluktan farklı olarak cezaî sorumluluk kapsamında toplantıya katılmamanın geçerli bir mazerete dayanmasının veya dayanmamasının sorumluluğunun belirlenmesinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.

Gerek kusur ilkesi gerekse suç ve cezaların şahsiliği ilkesi bağlamında değerlendirilmesi önem arz eden bir diğer konu ise tüzel kişi yönetim kurulu üyelerinin ve yönetim kurulundaki gerçek kişi temsilcilerinin¹¹⁹ hukuki ve cezaî sorumluluğudur. TTK m. 359/2 ile tüzel kişilerin anonim şirket yönetim kurulu üyesi olabileceği açıkça düzenlenmiş ve bir tüzel kişinin yönetim kurulu üyeliğine seçilmesi halinde tüzel kişi tarafından belirlenen bir gerçek kişinin de seçilen tüzel kişi ile birlikte tescil ve ilan edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Söz konusu gerçek kişi ile yönetim kurulu üyeliğine seçilen tüzel kişi arasındaki ilişkinin hukuki niteliği konusunda öğretide farklı görüşler¹²⁰ bulunmakla birlikte yönetim kurulu üyesi tüzel kişi ile gerçek kişi arasında organsal bir bağın bulunduğu kabul edilmelidir¹²¹. Nitekim yönetim kurulu üyeliği sıfatı tüzel kişi adına tescil edilen gerçek kişiye değil bizatihi tüzel kişinin kendisine aittir ancak gerçek kişinin işlediği fiiller doğrudan tüzel kişi yönetim kurulu üyesine izafe olunmaktadır.

Bir tüzel kişinin yönetim kurulu üyeliğine seçilmesi halinde üyelik sıfatını bizzat tüzel kişi haiz olduğundan kanundan veya esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerin muhatabı da öncelikle tüzel kişinin kendisi olacaktır. Ancak tüzel kişi yönetim kurulu üyesi adına tescil edilen gerçek kişinin, sahip olduğu yetkileri kötüye kullanmak suretiyle şirketi, pay sahiplerini ve alacaklıları zarara uğratması mümkündür. Bu nedenle müzakereye katılma veya şirketle işlem yapma yasağı gibi sadakat yükümlülüğü kapsamında yer alan ve şirket menfaatinin gerçekleştirilmesini amaçlayan yükümlülüklerin tüzel kişi adına hareket eden gerçek kişi yönünden de geçerlilik taşıdığı kabul edilmesi gerekmektedir¹²². Tüzel kişi adına hareket eden gerçek kişinin birtakım yükümlülüklerle tabi olması gerektiği ifade edilmişse de TTK'da söz konusu kişilerin yönetim kurulu üyelerine özgü hukuki sorumluluğu bulunduğuna ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Şu hâlde tescil edilen gerçek kişinin yönetim kurulu üyelerine özgü hukuki sorumluluğu olduğundan bahsedilemeyecektir¹²³. Buna karşın gerçek kişinin tüzel kişi yönetim kurulu üyesi tarafından verilen talimatlara aykırı hareket etmesi ve durumun süreklilik taşıması halinde bu kişinin fiili organ sıfatını haiz olduğu kabul edilebilecek ve fiili organ sıfatı nedeniyle TTK m. 553 kapsamında hukuki sorumluluğu söz konusu olabilecektir.

¹¹⁸ KARAASLAN, Reşit: *Şirket Yöneticilerinin Ceza Sorumlulukları*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 275; ÖZBAĞ, s. 65.

¹¹⁹ TTK m. 359/2.

¹²⁰ KIRCA, İsmail: "Anonim Şirketlerde Tüzel Kişilerin Yönetim Kurulu Üyeliği", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 2012, Cilt 28, Sayı 2, s. 55: "Tüzel kişi adına hareket edecek kişi, tüzel kişinin organı olabileceği gibi bu sıfatı taşımayan (tüzel kişinin avukatı vs. gibi) herhangi bir kişi de olabilir. Dolayısıyla gerçek kişinin tayin usulünü de tüzel kişinin tâbi olduğu hukuki rejim belirler. Bu da tüzel kişinin türüne (dernek, vakıf, ticaret şirketi ise hangi türde olduğu), özel hukuka mı yoksa kamu hukukuna mı tâbi olduğuna göre belirlenir.". ÇOŞTAN ÇETİN, Hülya: "Özel Hukuk Tüzel Kişilerinin ve Kamu Tüzel Kişilerinin Yönetim Kurulu Üyeliği", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 2013, Cilt 29, Sayı 1, s. 123: "Yönetim kurulu üyesi tüzel kişi ile onun adına tescil edilen gerçek kişi arasında farklı türde hukuki ilişkiler söz konusu olabilir. Gerçek kişi, tüzel kişinin kendi organizasyonu içinde organ veya organ üyesi sıfatını haiz olabileceği gibi aradaki ilişkinin hizmet, vekâlet veya kamu tüzel kişisinin yönetim kurulu üyeliği halinde idare hukuku kurallarına tâbi bir ilişki olması da mümkündür..".

¹²¹ HELVACI, Mehmet: *Anonim Şirkette Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Sorumluluğu*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1994, s. 38; AKDAĞ GÜNEY, s. 282; ÇOŞTAN ÇETİN, s. 124; EMİNOĞLU, Cafer / ÇAKIR, Fatma Betül: "Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilerin Yönetim Kurulu Üyesi Seçilmesi ve Kamu Tüzel Kişilerinin Yönetim Kuruluna Temsilci Ataması", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2014, Cilt 18, Sayı 3-4, s. 282.

¹²² KIRCA, s. 57; ÇOŞTAN ÇETİN, s. 126; EMİNOĞLU / ÇAKIR, s. 284.

¹²³ Aksi görüş için bkz. ÇOŞTAN ÇETİN, s. 128: "Şirketin yönetim kurulu üyesi olarak tüzel kişinin sorumlu olacağına tereddüt olmakla birlikte, tüzel kişinin malvarlığının zararın karşılanması için yeterli olmaması halinde gerçek kişinin sorumluluğuna başvurulabilmesi şirketin, pay sahiplerinin ve alacaklıların menfaati gereğidir. İcabında tüzel kişi ve organ sıfatını taşıyan gerçek kişi müteselsilen sorumlu tutulabilecektir..".

TTK m. 359/2'de yer alan düzenlemeden sonra aynı maddenin beşinci fıkrasında devlet, il özel idaresi, belediye, köy ile diğer kamu tüzel kişilerinin pay sahibi olduğu şirketlerde, sayılan tüzel kişiler veya bunların gerçek kişi temsilcilerinin yönetim kuruluna seçilebileceği ayrıca belirtilmiştir. Düzenleme ile pay sahibi kamu tüzel kişilerinin gerçek kişi temsilcilerinin yönetim kuruluna seçilebileceği ve bu bağlamda yönetim kurulu üyeliği sıfatının doğrudan gerçek kişi temsilci tarafından kazanılacağı ifade edilmektedir¹²⁴. Yönetim kurulu üyeliği sıfatı pay sahibi kamu tüzel kişinin değil yönetim kuruluna seçilen gerçek kişinin olduğundan yönetim kurulu üyelerine özgü hukuki sorumluluğa ilişkin hükümler de bu gerçek kişi bakımından uygulama alanı bulacaktır.

TTK m. 334'te kamu tüzel kişilerinin yönetim kurulunda temsili konusunda istisnaî nitelikte bir düzenleme öngörülmüş ve kamu tüzel kişilerine işletme konusu kamu hizmeti olan anonim şirketlerin yönetim kuruluna temsilci atama imkânı tanınmıştır. Kamu tüzel kişilerine tanınan bu hakkın kullanılmasında yönetim kurulu üyeliği sıfatının kamu tüzel kişisine mi yoksa gerçek kişi temsilciye mi ait olduğu hususunda öğretilerde farklı görüşler¹²⁵ bulunmakla birlikte ilgili hükümde kamu tüzel kişinin yönetim kurulu üyeliğinden bahsedilmemekte, bunun yerine kamu tüzel kişilerinin yönetim kurulunda temsilci bulundurabileceği ifade edilmektedir. Bu doğrultuda yönetim kurulu üyeliği sıfatının kamu tüzel kişinin gerçek kişi temsilcisine ait olduğu kabul edilmelidir. Kamu tüzel kişinin gerçek kişi temsilcisinin yönetim kurulu üyesi olduğuna yönelik kabulün doğal sonucu ise temsilcinin yönetim kurulu üyelerine özgü hukuki sorumluluk hallerinin de doğrudan muhatabı olmasıdır. Nitekim TTK m. 334/3 ile kamu tüzel kişilerinin, şirket yönetim kurulundaki temsilcilerinin bu sıfatla yaptıkları işlemlerden dolayı şirkete, pay sahiplerine ve şirket alacaklılarına karşı sorumlu olduğu belirtilmiştir. Ne var ki kanun koyucu temsilci yönetim kurulu üyesinin hukuki sorumluluğunu ortadan kaldıracak bir düzenleme ihdas etmemiş, aksine temsilcinin genel kurul tarafından seçilen üyelerin hak ve yetkilerine sahip olduğunu özellikle vurgulamıştır. Böylelikle şirket, pay sahipleri ve alacaklılar uğramış oldukları zarar nedeniyle hem yönetim kurulu üyesi temsilciye hem de kamu tüzel kişisine yönelebileceklerdir¹²⁶.

Tüzel kişi yönetim kurulu üyesinin ve tüzel kişi yönetim kurulu üyesi adına tescil edilen gerçek kişinin cezai sorumluluğu ise ceza hukukunun genel ilkeleri çerçevesinde ele alınmalıdır. Suç iradesinin bulunması, cezai sorumluluğun temel unsurudur ve tüzel kişilerin nitelikleri gereği kendisini yöneten organlarından ayrı bir iradesi bulunmamaktadır. Dolayısıyla suçlar, tüzel kişiler tarafından değil ancak gerçek kişi yöneticileri tarafından işlenebilecektir. Tüzel kişilerin gerçek kişilerle benzer şekilde cezalandırılması da yapıları gereği söz konusu değildir. Nitekim TCK m. 20 ile tüzel kişilere yalnızca güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımların uygulanabileceği düzenlenmiştir. Bu nedenle tüzel kişilerin, gerçek kişilerin aksine, tam anlamıyla bir cezai sorumluluğu bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Tüzel kişi yönetim kurulu üyesinin yükümlülük ihlali teşkil eden davranışının aynı zamanda suç oluşturması halinde de yönetim kurulu üyeliği sıfatını haiz olan tüzel kişinin fail sıfatı ve gerçek manada cezai sorumluluğu bulunmayacak, bu tüzel kişi hakkında sadece güvenlik tedbiri uygulanabilecektir. Ancak tüzel kişi yönetim kurulu üyesinin gerçek kişi yöneticileri, şirketin faaliyeti sırasında işlenen bir suçun olağan şüphelileri olarak kabul edilebilecektir. Elbette ki cezai sorumluluğun şahsiliği ilkesi uyarınca yönetim kurulu üyeleri arasındaki sorumluluk paylaşımının her somut olay açısından ayrıca değerlendirilmesi ve suçu işleyen, suça iştirak eden veya suçun işlenmesine göz yuman yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğuna gidilmesi gerekmektedir.

¹²⁴ EMİNOĞLU / ÇAKIR, s. 284.

¹²⁵ ÇOŞTAN ÇETİN, s. 129: "TTK m. 334 kamu tüzel kişilerinin bizzat yönetim kurulu üyeliğini düzenlemektedir."

¹²⁶ EMİNOĞLU / ÇAKIR, s. 294. Aksi görüş için bkz. AKDAĞ GÜNEY, s. 283: "TTK 334 özel bir düzenleme olup kamu tüzel kişilerini temsilen yönetim kurulunda bulunan üyelerin hak ve yükümlülükleri özellikle de temsilcilerin sorumluluğu açısından açık bir istisna getirilmiştir. Kamu tüzel kişinin doğrudan sorumluluğunu öngören söz konusu düzenleme TTK md. 553 de yer alan ve yönetim kurulu üyelerinin kişisel sorumluluğunu içeren genel hükümden açıkça ayrılmaktadır. Temsilcinin fiil ve işlemlerinden dolayı kamu tüzel kişisi doğrudan sorumludur ve temsilcinin TTK 553 e veya genel hükümlere istinaden sorumlu tutulması mümkün değildir."

Bu hususta tüzel kişi yönetim kurulu üyesi adına tescil edilen gerçek kişinin cezai sorumluluğunun incelenmesi önem taşımaktadır. Yönetim kurulu üyeliği sıfatının tüzel kişiye ait olması ve bu üyeliğin tescil edilen gerçek kişinin şahsında somutlaşması hususu, gerçek kişi ile tüzel kişi arasında organsal bir bağ bulunduğu kabulüyle birlikte değerlendirildiğinde, tüzel kişi yönetim kurulu üyesinin gerçek kişiye talimat verebilmesini haklı kılmakta ve gerçek kişinin de bu talimatlara uygun hareket etmesini gerektirmektedir. TCK m. 24/2 ile yetkili bir merciden verilip yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan emrin uygulanması hali, ceza sorumluluğunu sona erdiren veya azaltan nedenler arasında düzenlenmiştir. Verilen talimatın ceza hukuku kapsamında emir niteliğini haiz olup olmadığı ise talimatın; usulüne, içeriğine, kaynağına ve muhatabına göre belirlenmektedir. Bir talimatın emir niteliğinde olduğundan bahsedilebilmesi için öncelikle kamu hukuku ilişkisinden kaynaklanan hiyerarşik yapı içerisinde astlık-üstlük ilişkisinin bulunması gerekmektedir¹²⁷. Özel hukuk ilişkisinden kaynaklanan talimatlar ceza hukuku kapsamında emir niteliğine sahip olmadığından¹²⁸ hukuka aykırılık taşıyan ve özel hukuk ilişkisinden kaynaklanan talimatların yerine getirilmesi halinde cezai sorumluluk bakımından genel iştirak kuralları geçerli olacaktır¹²⁹. Bu bağlamda hukuka aykırı talimatların yerine getirilmesi durumunda tüzel kişi yönetim kurulu üyesi adına tescil edilen gerçek kişi ile tüzel kişi yönetim kurulu üyesinin gerçek kişi yöneticileri arasında ceza hukukunun genel iştirak kuralları uygulanacak ve hem gerçek kişi temsilcinin hem de tüzel kişi yönetim kurulu üyesinin gerçek kişi yöneticilerinin cezai sorumluluğu söz konusu olacaktır. Bununla birlikte gerek TTK m. 359/5 gerekse TTK m. 334/3 ile kamu tüzel kişilerine tanınan hak kapsamında görevlendirilen gerçek kişi temsilcilerin cezai sorumluluğu bakımından farklı bir sonuca varılması mümkündür. Nitekim her iki madde kapsamında da yönetim kurulu üyeliği sıfatının gerçek kişi temsilciye ait olduğundan bahsedilmişse de gerçek kişi temsilci esasında kamu tüzel kişisinin memuru niteliğindedir¹³⁰. Ceza sorumluluğunu sona erdiren veya azaltan nedenler arasında yer alan emrin uygulanması durumunda emri veren de emre yerine getiren de kamu görevlisi olup ceza hukuku bakımından kamu görevlisi ibaresinin kapsamının idare hukukundan daha geniş nitelikte olduğu söylenebilecektir¹³¹. Bu doğrultuda esasında kamu tüzel kişilerinin memuru niteliğindeki gerçek kişi temsilcilerin ceza hukuku kapsamında kamu görevlisi olarak değerlendirilmesi mümkündür. Söz konusu değerlendirme neticesinde kamu tüzel kişileri tarafından verilen talimatların yerine getirilmesi halinde gerçek kişi temsilcilerin TCK m. 24/2 uyarınca cezai sorumluluğunun bulunmayacağı ancak gerçek kişi temsilciye verilen talimatlar nedeniyle kamu tüzel kişilerinin gerçek kişi yöneticilerinin cezai sorumluluğuna gidilmesinin uygun olacağı söylenebilecektir.

IV. ANONİM ŞİRKET YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN HUKUKİ VE CEZAI SORUMLULUĞUNUN SONA ERMESİ

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluklarının; ibra, zamanaşımı ve sulh hallerinde sona ereceği TTK ile özel olarak düzenlenmiştir. Sulha ilişkin düzenleme TTK m. 559'da yer almış ve kurucuların, yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin kuruluşun ve sermaye artırımından kaynaklanan hukuki sorumluluklarının dört yıl geçmedikçe sulh edilemeyeceği belirtilmiştir. Söz konusu düzenleme yalnızca kuruluşun ve sermaye artırımından kaynaklanan hukuki sorumluluğa ilişkin olup yönetim kurulu üyelerinin tüm sorumluluk hallerine kıyasen uygulanması mümkün değildir¹³². Bununla birlikte

¹²⁷ ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, s. 402; DEMİRKOL, Neslihan: "Ceza Hukukunda Kusurluluğu Kaldıran Bir Sebep Olarak Amirin Emrinin Yerine Getirilmesi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, Cilt 11, Sayı 2, s. 433.

¹²⁸ ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, s. 402; DEMİRKOL, s. 433; İHTİYAROĞLU, Uğur: "Hukuka Aykırı ve Bağlayıcı Emrin Yerine Getirilmesinde Sorumluluk", *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2023, Cilt 6, Sayı 1, s. 192.

¹²⁹ DEMİRKOL, s. 433.

¹³⁰ EMİNOĞLU / ÇAKIR, s. 294.

¹³¹ İHTİYAROĞLU, s. 192.

¹³² AKDAĞ GÜNEY, s. 320.

yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunu gerektiren diğer haller nedeniyle şirket tüzel kişiliği ile yönetim kurulu üyeleri arasında genel hükümler uyarınca sulh sözleşmesi yapılabilecektir.

Yönetim kurulu üyelerinin kusursuzluğunun ispatı ve zarar görenin rızasının bulunması halleri de genel hükümler uyarınca üyelerin hukuki sorumluluğunu ortadan kaldıracaktır. Nitekim yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğu kusur sorumluluğu olup kusurlu addedilen yönetim kurulu üyelerinin kusursuzluğunun ispatlanması halinde hukuki sorumluluklarının devam ettiğinden bahsedilemeyecektir. Benzer şekilde zarar görenin rızasının bulunması hali, genel kurul kararlarını yerine getirmekle yükümlü olan yönetim kurulunun, genel kurul tarafından alınan şirket menfaatine aykırı kararları icra etmesi durumunda uygulanabilecektir¹³³.

Genel olarak cezai sorumluluğu kaldıran veya azaltan haller ise TCK ile cezai sorumluluğa etki derecesi bakımından ayırım yapılmaksızın, bir bütün halinde düzenlenmiş ve kanun hükmünü icra, zorunluluk hali, amirin emrinin yerine getirilmesi, meşru savunma, ilgilinin rızası, haksız tahrik, hakkın kullanılması, şiddet, cebir, korkutma, tehdit, hata, yaş küçüklüğü, sağırılık, dilsizlik, akıl hastalığı ile uyuşturucu madde etkisinde olma halleri cezai sorumluluğu kaldıran veya azaltan haller olarak belirlenmiştir. Söz konusu haller öğretide; hukuka uygunluk sebepleri, kusursuzluk sebepleri ve kusurluluğu azaltan sebepler biçiminde cezai sorumluluğa etkisi bakımından tasnif edilerek incelenmektedir¹³⁴. Cezai sorumluluğu etkileyen bu hallerin sorumluluğa sebebiyet veren suç tipi kapsamında değerlendirilmek suretiyle yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğu bakımında da uygulanması mümkündür. Çalışmanın konusu bakımından ise yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu sona erdiren hallerden ibra ve zamanaşımı hususunda değerlendirme yapılması önem taşımaktadır.

A. İbra

Temel olarak bir borçlar hukuku kavramı olan ibra¹³⁵, alacaklı ile borçlu arasında yapılan bir sözleşme ile alacaklının hakkından vazgeçerek borçluyu borcundan kurtarması ve borçlunun da bu durumu kabul etmesi şeklinde tanımlanmaktadır¹³⁶. Buna göre borçlar hukuku kapsamında ibra, bir sözleşmedir ve aynı zamanda alacak hakkını ortadan kaldırarak borcu sona erdiren bir hukuki işlem olduğundan tasarruf işlemi niteliğindedir¹³⁷. Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna yönelik ibra ise, TTK m. 558 ile özel olarak düzenlenmiş olup şirketin yetkili organının aldığı karar ile yönetim kurulu üyelerine karşı, yapılan işlemlerin hukuki ve ekonomik bakımdan yerinde olduğunun ifade edilmesi anlamına gelmektedir¹³⁸. Bir başka deyişle ibra, yönetim kurulunun ilgili hesap dönemindeki işlemlerinin hukuki ve iktisadi sonuçlarıyla onaylandığının ve böylelikle yönetim kurulu üyelerinin faaliyetlerinden sorumlu tutulmayacaklarının ifadesi niteliğindedir¹³⁹. Bu doğrultuda ibra, şirketin iç denetimini sağlayan, yönetim kurulu üyelerinin görevlerini şirket menfaatine uygun olarak yerine getirmesinde ve şirketin etkin şekilde yönetilmesinde rol oynayan araçlardan birisi olarak kabul edilebilecektir¹⁴⁰.

¹³³ AKDAĞ GÜNEY, s. 315.

¹³⁴ KOPARAN, s. 338.

¹³⁵ TBK m. 132.

¹³⁶ KAYAR, s. 191; BOZKURT, s. 517; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, s. 602.

¹³⁷ EREN, s. 1297; NOMER, s. 300; KAYAR, s. 192; ERDOĞAN, *Genel*, s. 253; BOZKURT, s. 517; ÜNLÜTEPE, s. 44; AYAN, s. 412; BAŞBUOĞLU, Tank: *Anonim Ortaklıklarda İbra*, Banka ve Ticaret Hukuk Araştırma Enstitüsü Sevinç Matbaası, Ankara, 1982, s. 7.

¹³⁸ PULAŞLI, s. 747; BAŞBUOĞLU, s. 7; AKDAĞ GÜNEY, s. 289; AYHAN / ÇAĞLAR / ÖZDAMAR, s. 405; AYDEMİR, Fatih: "Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrasının Hukuki Sonuçları", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2011, Cilt 69, Sayı 1-2, s. 1078; ADIGÜZEL, Burak / KARADEMİR, Halis: "Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğünde İbra Kararına Özgü Durumlar", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2018, Cilt 6, Sayı 73, s. 380.

¹³⁹ AYHAN / ÇAĞLAR / ÖZDAMAR, s. 408; AYDEMİR, s. 1079; ADIGÜZEL / KARADEMİR, s. 380.

¹⁴⁰ BAŞBUOĞLU, s. 66; ÖNDER, Fahrettin / KARADEMİR, Halis: "İbra Kararında Oy Hakkından Yoksunluk", *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2017, Cilt 10, Sayı 4, s. 176.

TTK m. 408/2-b ile yönetim kurulu üyelerinin ibraları hakkında karar verilmesi, genel kurulun devredilemez görev ve yetkileri arasında düzenlenmiştir. Dolayısıyla anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin ibrasına karar vermeye yetkili organ genel kuruldur. Genel kurulun ibraya yönelik kararı, ibra edilenin kabulünü gerektirmeyen tek taraflı bir hukuki işlem olup bu bakımdan borçlar hukuku kapsamında yer alan ibra sözleşmesinden ayrılmaktadır¹⁴¹. İbra, hem şirketin yönetim kurulu üyelerine karşı güven beyanını hem de yönetim kurulu üyelerinin ibranın kapsamına giren faaliyetler nedeniyle sorumlu tutulmayacaklarına yönelik açıklamayı içerisinde barındıran bir karar niteliğinde olup bünyesinde barındırdığı bu unsurlar nedeniyle ibranın menfi borç ikrarı niteliğinde olduğunun kabul edilmesi uygun olacaktır¹⁴². Gerçekten de genel kurulun ibra kararı ile yönetim kurulu üyelerinin söz konusu faaliyet dönemindeki işlemlerinden kaynaklanan sorumluluklarının sona erdirilmesi ibranın menfi borç ikrarı niteliğini ortaya koymaktadır¹⁴³. Ancak ibranın çok yönlü bir kavram olması nedeniyle öğretilerde anonim şirketler bakımından ibranın hukuki niteliğine ilişkin menfi borç ikrarı dışında farklı görüşler de ileri sürülmüştür. Özellikle yönetim kurulu üyelerinin yükümlülükler aykırı davranışının bulunmaması halinde ibranın tespit işlemi dışında bir değerinin bulunmayacağı¹⁴⁴, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunun kesin olarak bilinmesine veya alacağın varlığı ve miktarı hususunda ihtilaf olmamasına rağmen ibra kararının alınması durumunda ise ibra kararının menfi borç ikrarından ziyade ibra sözleşmesi niteliğinde olacağı belirtilmiştir¹⁴⁵.

Menfi borç ikrarı, genel anlamda, taraflar arasında bir borç ilişkisinin bulunmadığını tespit etmekte ve borç ilişkisini ileriye etkili şekilde sona erdirmektedir¹⁴⁶. Bu bakımdan menfi borç ikrarının tasarruf işlemi niteliğinde olduğu kabul edilmelidir. Tasarruf işlemleri hakkın kullanılmasıyla yeni bir hukuki durum meydana getiren işlemler olup yenilik doğurucu hakların kullanılması yoluyla gerçekleştirilirler¹⁴⁷. Buna göre tasarruf işlemleri ile mevcut hak sona erdirilmekte, değiştirilmekte veya yeni bir hak yaratılmaktadır¹⁴⁸. Bu nedenle bir kere tasarruf işlemi yapıldıktan sonra artık o konuda yeniden tasarruf işlemi yapılması mümkün değildir¹⁴⁹. Anonim şirket genel kurulunun ibra kararı da yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu ortadan kaldırdığı için aynı zamanda bir tasarruf işlemidir. TTK m. 558/1'de yer alan ve ibra kararının genel kurul kararıyla kaldırılamayacağını belirten düzenlenmenin de ibranın tasarruf işlemi niteliğinden kaynaklanan doğal bir sonuç niteliğinde olduğu söylenebilecektir.

İbra kararı verilmiş olmasının yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğuna ilişkin çeşitli sonuçlara yol açtığı hususunda kuşku bulunmamaktadır ancak çalışma konusu bakımından ibranın yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğuna etkisi ayrıca ele alınmalıdır. İbranın hukuki sorumluluğu ortadan kaldırmaya bağlı oluşan tasarruf işlemi niteliği nedeniyle tasarrufta bulunanın hukuki işlem ehliyetine sahip olması tek başına yeterli olmamakta, ibraya konu hak üzerinde tasarruf yetkisinin de bulunması gerekmektedir¹⁵⁰. Yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğunun temeli, yükümlülüklerin ihlalinin aynı zamanda suç teşkil etmesi haline dayanmaktadır. Bir suç dolayısıyla soruşturma ve ko-

¹⁴¹ KARAMAN COŞGUN / DOĞRUSÖZ KOŞUT, s. 3908; AYDEMİR, s. 1079; CANÖZÜ, Salih: *Anonim Şirketlerde İbra*, On İki levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 37.

¹⁴² ARSLANLI, s. 196; HELVACI, s. 211; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, s. 602; BAHTİYAR, s. 401; AYDEMİR, s. 1081; CANÖZÜ, s. 37. Yargıtay, 11. HD, T. 28.11.2016, E. 2015/11856, K. 2016/9175 (Lexpera).

¹⁴³ BAŞBUOĞLU, s. 15; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, s. 602.

¹⁴⁴ AYTAÇ, Zühtü: *Anonim Ortaklıklarda İbra*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1982, s. 33.

¹⁴⁵ AYTAÇ, s. 27.

¹⁴⁶ BAŞBUOĞLU, s. 12; CANÖZÜ, s. 35.

¹⁴⁷ EREN, s. 66; VARDAR HAMAMCIOĞLU, Gülşah: *Medeni Hukukta Tasarruf İşlemi Kavramı*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 39.

¹⁴⁸ EREN, s. 173; ERDOĞAN, Genel, s. 52; ÜNLÜTEPE, s. 44; VARDAR HAMAMCIOĞLU, s. 86.

¹⁴⁹ EREN, s. 173; VARDAR HAMAMCIOĞLU, s. 54.

¹⁵⁰ EREN, s. 1301; ÜNLÜTEPE, s. 44; AYAN, s. 413; AKSU, Mustafa: "Türk Borçlar Kanununun Getirdiği Yeniliklerden İbra", *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 2013, Cilt 8, Özel Sayı, s. 118; YÖRÜK, İrmak: *Türk Borçlar Hukukunda İbra*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 56.

vuşturma ise, kural olarak, mağdurun veya suçtan zarar görenin iradesinden bağımsız olarak, kamu adına re'sen yapılmaktadır¹⁵¹. Ancak bazı suçlar dolayısıyla soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi suçtan zarar görenlerin şikâyetine tabi tutulmuştur. Nitekim her suç tipi kamu düzenini eşit derece ihmal etmemekte ve bazı suçlar kamu düzeninden ziyade doğrudan bireyi ilgilendirmektedir. Suçtan zarar görene şikâyet hakkının tanınmış olmasının doğal sonucu da, bu hakkı kullanmama yönünde tercih hakkı ile kullandıktan sonra geri alma hakkının bulunmasıdır¹⁵². Zarar görene şikâyet hakkının tanınması, tarafların yargılamanın başlangıcını, sona ermesini ve konusunu saptayabilmeleri, dava konusu üzerinde tasarruf edebilmeleri anlamına gelen ve medeni yargılama hukukuna ilişkin bir ilke niteliğindeki tasarruf ilkesinin ceza yargılamasındaki uygulaması olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi şikâyete tabi suçlar açısından zarar görenin tasarruf yetkisi bulunduğu bahsedilebilecekken re'sen soruşturma ve kovuşturma yapılan suçlarda zarar görenin tasarruf yetkisi bulunduğu bahsedilemeyecektir.

Kanaatimizce anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin yükümlülüklerine aykırı davranışlarının aynı zamanda suç teşkil etmesi durumunda söz konusu suç tipinin zarar görenin şikâyetine tabi olup olmadığına göre ikili bir ayırım yapılmalı ve zarar görenin ceza yargılamasının başlangıcını veya sona ermesini belirleyebilme hakkına yani tasarruf yetkisine sahip olup olmadığı tespit edilmelidir. Bu tespit neticesinde, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu sona erdiren hallerden birisi olan ibra kararının tasarruf işlemi niteliğinde olduğu ve tasarrufta bulunanın tasarruf yetkisine sahip olması gerektiği dikkate alındığında, ceza hukuku kapsamında re'sen soruşturulması ve kovuşturulması gereken bir suç tipine karşılık gelen hukuki sorumluluk hallerinin genel kurul tarafından ibrasının geçerli olmayacağı sonucuna varılması uygun olacaktır. Nitekim genel kurulun söz konusu haller üzerinde tasarruf yetkisi bulunduğu bahsedilemeyecektir. Buna karşılık yükümlülük ihlalinin ceza hukuku kuralları ile şikâyete tabi olduğu belirlenen bir suç tipine karşılık gelmesi halinde zarar görenin ceza yargılamasına ilişkin kısmen de olsa tasarruf hakkı bulunduğu cezai sorumluluğun mevcudiyetinin, ibra kararının geçerliliğine herhangi bir etkisinin bulunmayacağı söylenebilecektir.

B. Zamanaşımı

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu sona erdiren diğer hal olan zamanaşımı, TTK m. 560 ile özel olarak düzenlenmiş ve yönetim kurulu üyelerine karşı tazminat talebinde bulunabilme hakkının iki ve beş yıllık zamanaşımı sürelerinin geçmesiyle sona ereceği öngörülmüştür. Söz konusu düzenlemeye göre iki yıllık zamanaşımı süresi, davacının zararı ve zarar vereni öğrendiği andan itibaren işlemeye başlamaktayken; beş yıllık zamanaşımı süresi eylemin gerçekleştiği andan itibaren işlemeye başlamaktadır. Bunun yanı sıra konusu suç teşkil eden fiiller bakımından, suçun TCK'ye göre daha uzun dava zamanaşımına tabi bulunması hallerinde sorumluluk davasına da bu zamanaşımının uygulanacağı belirtilmiş ve böylece yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunu gerektiren davranışların aynı zamanda suç teşkil etmesi halinde zamanaşımı süresi uzatılmıştır.

İki yıllık zamanaşımı süresi davacının zarar vereni ve zararı öğrenmiş olması halinde uygulanmakta olup zamanaşımı süresinin başlangıcı için tek başına zarar verenin veya zararın öğrenilmesi yeterli olmamakta, davacının hem zarar vereni hem de zararı öğrenmiş olması gerekmektedir¹⁵³. Zararın öğrenilmiş sayılması için zararın mevcudiyeti ve esaslı unsurları hakkındaki bilgilerin öğrenilmesi yeterli olacak ve iki yıllık zamanaşımı süresi bu öğrenme tarihinden itibaren işlemeye başlayacaktır. Zararın bütün olarak değil de bölüm bölüm öğrenildiği hallerde ise yalnızca öğrenilen bölüm yönünden zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır¹⁵⁴. İki yıllık zamanaşımı süresinin başlangıcı zararın ve zarar verenlerin öğrenilmesi anı olduğuna göre zarar görenin aynı zamanda zarar verenleri de öğren-

¹⁵¹ CAN, Sibel: *Ceza Hukukunda Şikâyet*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, 2016, s. 8.

¹⁵² CAN, s. 58.

¹⁵³ İMREGÜN, s. 196; HELVACI, s. 229; ÇAMOĞLU, s. 326; AKDAĞ GÜNEY, s. 258; AYHAN / ÇAĞLAR / ÖZDAMAR, s. 410.

¹⁵⁴ ÇAMOĞLU, s. 260; AKDAĞ GÜNEY, s. 327.

mesi gerekmektedir. Birden fazla zarar veren olması halinde, sürenin başlaması için zarar verenlerin tümünün öğrenilmesi şart olmayıp zamanaşımı süresi zarar verenlerden öğrenilenler hakkında işleme-ye başlarken bilinmeyen zarar verenler için işlemeyecektir¹⁵⁵. İki yıllık zamanaşımı süresinin hesaplanması hususunda önem taşıyan diğer husus ise zarar görenlerin öğrenme tarihlerinin birbirinden farklı olabileceğidir. Nitekim şirketin, pay sahiplerinin ve alacaklıların dava hakları birbirinden bağımsız niteliktedir ve bu bağımsızlık dava haklarına ilişkin zamanaşımı sürelerinin işlemeye başlaması açısından da etkisini göstermektedir. Bu nedenle şirket, pay sahipleri ve alacaklılar açısından zamanaşımı süreleri, her birinin öğrenme anına göre birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmelidir¹⁵⁶.

Zarar verenlerin ve zararın öğrenilememesi ve bu sebeple iki yıllık zamanaşımı süresinin uygulanamaması halinde yönetim kurulu üyelerinin uzun süre sorumluluk tehdidi altında kalması uygun bulunmamış ve kanun koyucu tarafından beş yıllık azami bir zamanaşımı süresi öngörülmüştür. Beş yıllık zamanaşımı süresi zarara konu fiilin gerçekleştiği tarihten itibaren işlemeye başlayacak olup bu süre yönetim kurulu üyeleri aleyhine sorumluluk davası açılması için öngörülen azami süredir. Kanun koyucunun yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu nispeten kısa zamanaşımı sürelerine tabi tutmak suretiyle sınırlandırmaya yönelik açık iradesinin varlığı nedeniyle beş yıllık azami zamanaşımı süresinin yorum yoluyla uzatılması mümkün değildir¹⁵⁷.

Yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğuna sebebiyet veren eylemin aynı zamanda suç teşkil etmesi ve cezayı gerektirmesi halinde söz konusu eylem TCK'ye göre daha uzun dava zamanaşımı süresine tabi bulunuyorsa hukuki sorumluluktan kaynaklanan tazminat davasına da bu zamanaşımı süresi uygulanacaktır. Ceza davası zamanaşımı süresi hem iki yıllık kısa zamanaşımı süresi hem de beş yıllık uzun zamanaşımı süresi bakımından uygulanmalıdır¹⁵⁸. Gerçekten de bir kimsenin cezai sorumluluğu devam etmesine rağmen fiil neticesinde ortaya çıkan tazminat taleplerinden zamanaşımı nedeniyle sorumlu tutulamaması adalet ve hakkaniyet ilkesiyle bağdaşmayacaktır. Nitekim aynı eylem sebebiyle daha ağır sonuçları bulunan ceza yaptırımıyla karşı karşıya kalan yönetim kurulu üyesinin, hukuki sorumluluğu nedeniyle kendisine yöneltebilecek tazminat taleplerinden zamanaşımı nedeniyle kurtulması kanun koyucunun amacına açıkça aykırılık teşkil etmektedir¹⁵⁹.

Ceza dava zamanaşımının uygulanması bakımından önem taşıyan konu, yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğundan kaynaklanan tazminat davasında hukuk hâkiminin hukuki sorumluluğa konu eylemin suç teşkil edip etmediğini kendiliğinden araştırıp araştırmayacağıdır. Özellikle yönetim kurulu üyesinin aynı zamanda suç oluşturan davranışı nedeniyle ceza soruşturması veya kovuşturmasının bulunmadığı haller bakımından durum daha da önem taşımaktadır. Öğretide¹⁶⁰ ve uygulamada¹⁶¹ ceza dava zamanaşımı süresinin uygulanabilmesi için ceza soruşturması veya kovuşturmasının bulunmasının gerekmediği, suç teşkil eden ve cezalandırılabilir nitelikte olan eylemin varlığının tek başına yeterli olduğu belirtilmiştir. Buna göre ceza soruşturması veya kovuşturmasının bulunmadığı durumlarda hukuk hâkimi, suçun unsurlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini ceza hukuku kurallarına göre kendiliğinden inceleyecektir. Ancak söz konusu kabul hukuk hâkiminin ceza hâkimi rolüne bürünmesini gerektirmektedir ki medeni hukuk yargılaması ile ceza hukuku yargılaması arasında usule ve esasa ilişkin farklılıkların bulunması, iki yargılama türünün ilkelerinin birbirinden ayrışması nedeniyle adil olmayan ve hatalı sonuçlara sebebiyet verilmesi mümkündür. Kanaatimizce hukuk hâkiminden eylemin suç teşkil edip etmediğini ve cezalandırılabilir nitelikte olup olmadığını değerlendirmesi beklenemeyecektir. Bu nedenle hukuki sorumluluğa konu eylem hakkında ceza soruşturması veya kovuş-

¹⁵⁵ ÇAMOĞLU, s. 260; AKDAĞ GÜNEY, s. 328.

¹⁵⁶ HELVACI, s. 229; ÇAMOĞLU, s. 262.

¹⁵⁷ ÇAMOĞLU, s. 263.

¹⁵⁸ ÇAMOĞLU, s. 264; ÖZBOYACI, Alper: "Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin TTK 560 Uyarınca Uzamış Zamanaşımına Göre Sorumlu Tutulması", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, Cilt 29, Sayı 2, s. 1043.

¹⁵⁹ ÖZBOYACI, s. 1045.

¹⁶⁰ EREN, s. 857; BAĞCI, Kadir: "Haksız Fiilde Ceza Zamanaşımı Süresi", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2016, Cilt 7, Sayı 28, s. 296.

¹⁶¹ Yargıtay, 4. HD, T. 16.09.2019, E. 2019/2088, K. 2019/3927 (Legalbank).

turması bulunması halinde ceza yargılamasının sonucunun bekletici mesele yapılabileceği, aksi durumda ise uzatılmış ceza dava zamanaşımının uygulanamayacağı söylenebilecektir¹⁶².

SONUÇ

Anonim şirketin zorunlu iki organından birisi olan yönetim kurulu, şirketin yönetim ve temsil organıdır. Devredilemez ve vazgeçilemez nitelikte görev ve yetkileri bulunan yönetim kurulu, kanun ve esas sözleşme uyarınca genel kurulun yetkisine bırakılmış bulunanlar dışında, şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi için gerekli her çeşit iş ve işlemler hakkında karar almaya yetkilidir. Yönetim kurulu üyelerinin sahip olduğu bu geniş yetkilerin hukuka uygun ve etkin şekilde kullanılmasının ve hesap verilebilirliğin sağlanması büyük önemi haizdir. Bu doğrultuda yönetim kurulu üyelerinin yükümlülüklerinin belirlenmesi ve bu yükümlülüklerin ihlali halinde sorumluluklarının düzenlenmesi ile yetkilerin gerekli özenle, kanuna ve esas sözleşmeye uygun olarak kullanılmasını sağlamak ve hesap verilebilirlik mümkün kılınmaktadır.

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin kanun veya esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini ihlal etmeleri halinde hukuki sorumlulukları meydana gelmektedir. Ancak yükümlülük ihlali niteliğindeki davranışın aynı zamanda ceza hukuku kapsamında korunan bir menfaati ihlal etmesi bir başka deyişle ceza kanunları ile düzenlenmiş bir suç tipine karşılık gelmesi mümkündür. Bu durumda yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğuyla birlikte cezai sorumluluğu da gündeme gelecektir. Şu hâlde yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğu ile cezai sorumluluğu arasındaki ayrımın incelenmesi gerekmektedir.

Yönetim kurulu üyelerinin gerek hukuki gerekse cezai sorumluluğu, temel olarak, bir davranışın sonuçlarının kişiye isnat edilebilir olmasını ifade etmektedir. Bununla birlikte hukuki sorumluluk ile cezai sorumluluğun unsurları belirli dereceye kadar benzeşmektedir. Nitekim hukuki sorumluluğa sebebiyet veren yükümlülük ihlali, ceza hukukunda kanuni tipik suç fiilinin yerine getirilmesi şeklinde tezahür etmektedir. Öncelikle kusur kavramının içeriği her iki hukuk disiplininde farklı olsa da her iki sorumluluk türü de kusur ilkesine dayanmakta ve kusur kavramını isnat edilebilirlik üzerine inşa etmektedir. İkinci olarak hukuki sorumluluk bakımından mutlak şart niteliğindeki zararın ceza hukukundaki görünümü neticedir. Hukuki sorumluluk bakımından aranan zararla fiil arasında illiyet bağının bulunması koşulu, cezai sorumluluk bakımından hareket ile netice arasında aranan bir koşuldur. Dolayısıyla anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğu ile cezai sorumluluğunun şartları bir ölçüde benzeşmekte ve birbirine denk gelmektedir.

Ancak hukuki sorumluluk ile cezai sorumluluğun temel ilke ve esasları birbirinden farklı olduğundan ve unsurları arasında mutlak bir denklik bulunmadığından bu sorumluluk türlerinden birisi bakımından sorumluluğun bulunması doğrudan diğeri için de isnat edilebilirliğin ve sorumluluğun mevcut olduğu anlamına gelmeyecektir. Başka bir söyleyişle bir davranış şekli bakımından yönetim kurulu üyesinin hukuki sorumluluğu söz konusu olurken cezai sorumluluğu bulunmayabileceği gibi tam tersi de söz konusu olabilecektir. Örneğin; şirket esas sözleşmesine aykırı olarak, gerekli risk analizini yaptırmaksızın yatırım kararı alan yöneticinin hukuki sorumluluğu doğarken cezai sorumluluğu doğmayacak; göreviyle bağlantılı olarak resmi belgede sahtecilik suçunu işleyen fakat bu nedenle kimsenin zararına yol açmamış olan yöneticinin ise cezai sorumluluğu doğarken hukuki sorumluluğu bulunmayacaktır.

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin hukuki ve cezai sorumluluğunu sona erdiren haller de birbirinden farklı niteliktedir. Nitekim hukuki sorumluluğun sona erme halleri Türk Ticaret Kanunu ile açıkça düzenlenmişken cezai sorumluluğunun sona erme halleri ceza hukukunun genel ilkeleri uyarınca değerlendirilmeli ve yorumlanmalıdır. Hukuki sorumluluğunu sona erdiren hallerden ibra, yönetim kurulunun ilgili hesap dönemindeki bütün faaliyetlerinin hukuki ve iktisadi sonuçlarıyla onaylandığı-

¹⁶² ÇAMOĞLU, s. 265; ÖZBOYACI, s. 1052.

nın ve böylelikle yönetim kurulu üyelerinin faaliyetlerinden sorumlu tutulmayacaklarının ifadesi niteliğindedir. İbranın hukuki sorumluluğu ortadan kaldırmaya bağlı oluşan tasarruf işlemi niteliği nedeniyle tasarrufta bulunanın hukuki işlem ehliyetine sahip olması tek başına yeterli olmamakta, ibraya konu hak üzerinde tasarruf yetkisinin de bulunması gerekmektedir. Suçlar kamu düzenini ihlal ettiğinden kural olarak resen soruşturmaya ve kovuşturmaya tabidirler ancak bazı suçlar dolayısıyla soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi suçtan zarar görenlerin şikâyetine tabi tutulmuştur. Zarar görene şikâyet hakkının tanınması, tarafların dava konusu üzerinde tasarruf edebilmeleri anlamına gelen tasarruf ilkesinin ceza hukukundaki yansıması niteliğindedir. Buna göre yönetim kurulu üyelerinin yükümlülüklerine aykırı davranışlarının aynı zamanda suç teşkil etmesi durumunda söz konusu suç tipinin zarar görenin şikâyetine tabi olup olmadığına göre ikili bir ayırım yapılması ve zarar görenin tasarruf yetkisine sahip olup olmadığına tespit edilmesi gerekmektedir. Nitekim ceza hukuku kapsamında re'sen soruşturulması ve kovuşturulması gereken bir suç tipine karşılık gelen ve bu nedenle genel kurulun üzerinde tasarruf yetkisi bulunmayan hukuki sorumluluk hallerinin ibrasının geçerli olmayacağı sonucuna varılması uygun olacaktır. Buna karşılık yükümlülük ihlalinin şikâyete tabi olduğu belirlenen bir suç tipine karşılık gelmesi halinde zarar görenin ceza yargılamasına ilişkin kısmen de olsa tasarruf hakkı bulunduğundan ibra kararının geçerli olduğu kabul edilmelidir.

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğunun bulunduğu iddiasıyla mahkemeler tarafından yapılan incelemelerde ise çoğunlukla ihtilafın hukuki nitelikte bulunduğu ve suçun unsurlarının oluşmadığı gerekçeleriyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile beraat kararı verilmekte ve böylece yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğunun kapsamı oldukça daraltılmaktadır. Oysaki bir davranışın hem hukuki hem de cezai yaptırımına bağlanmasının sebebi kanun koyucunun söz konusu ihlalin yalnızca hukuki yaptırımla önlemeyeceği yönündeki iradesidir. Nitekim ticaretin dürüst şekilde yapılabilmesi için ticari düzenin sağlanması gerekmekte olup özellikle yolsuzlukla mücadelenin ve dürüst rekabet ortamının tesis edilmesinde yalnızca özel hukuk yaptırımları yeterli gelmemekte, ticari faaliyetlerin yaygınlaşması ve gelişmesi ticari hayata cezai yaptırımlarla müdahale edilmesini gerektirmektedir.

KAYNAKÇA

- ADIGÜZEL, Burak / KARADEMİR, Halis: “Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğünde İbra Kararına Özgü Durumlar”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2018, Cilt 6, Sayı 73, s. 379-390.
- AKDAĞ GÜNEY, Necla: *Anonim Şirket Yönetim Kurulu*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.
- AKSU, Mustafa: “Türk Borçlar Kanununun Getirdiği Yeniliklerden İbra”, *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 2013, Cilt 8, Özel Sayı, s. 97-130.
- ALTAŞ, Soner: *Uygulamalı Anonim Şirketler Hukuku*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- ANTALYA, Osman Gökhan: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt: V/1,2*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2019.
- ARITÜRK, Ramazan: *Şirket Yöneticilerinin Cezai Sorumluluğu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- ARSLANLI, Halil: *Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, Cilt: II-III*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1960.
- AYAN, Mehmet: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.
- AYDEMİR, Fatih: “Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrasının Hukuki Sonuçları”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2011, Cilt 69, Sayı 1-2, s. 1073-1101.
- AYDOĞDU, Murat / NART, Serdar: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- AYHAN, Rıza / ÇAĞLAR, Hayrettin / ÖZDAMAR, Mehmet: *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- AYTAÇ, Zühtü: *Anonim Ortaklıklarda İbra*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1982.
- BAĞCI, Kadir: “Haksız Fiilde Ceza Zamanaşımı Süresi”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2016, Cilt 7, Sayı 28, s. 287-312.
- BAHTİYAR, Mehmet: *Ortaklıklar Hukuku*, 17. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2024.
- BAŞBUOĞLU, Tarık: *Anonim Ortaklıklarda İbra*, Banka ve Ticaret Hukuk Araştırma Enstitüsü Sevinç Matbaası, Ankara, 1982.
- BENLİ, Erman: “İhmalin Takdirinde Yeni Bir Ölçü: Kişiselleştirilmiş Özen Ölçüsü”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2020, Cilt 26, Sayı 1, s. 300-316.
- BİLGİLİ, Fatih / DEMİRKAPI, Ertan: *Şirketler Hukuku*, 9. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2013.
- BOZKURT, Tamer: *Şirketler Hukuku*, 13. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- CAN, Sibel: *Ceza Hukukunda Şikâyet*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, 2016.
- CANÖZÜ, Salih: *Anonim Şirketlerde İbra*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide / YENERER ÇAKMUT, Özlem: *Ceza Hukuku Uygulamaları*, 5. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2023.
- ÇAMOĞLU, Ersin: *Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu*, 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010.
- ÇOŞTAN ÇETİN, Hülya: “Özel Hukuk Tüzel Kişilerinin ve Kamu Tüzel Kişilerinin Yönetim Kurulu Üyeliği”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 2013, Cilt 29, Sayı 1, s. 79-119.
- DEMİRKOL, Neslihan: “Ceza Hukukunda Kusurluluğu Kaldıran Bir Sebep Olarak Amirin Emrinin Yerine Getirilmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, Cilt 11, Sayı 2, s. 419-470.
- DEMİRTAŞ, Soner: “Türk Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma ve Ceza Vermekten Kaçınma Eğilimi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2019, Cilt 21, Özel Sayı, s. 493.
- DİNÇ, Serhan: *Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- DÜLGER, Murat Volkan: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- ELMALICA, Hasan: *Güveni Kötüye Kullanma Suçu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

- EMİNOĞLU, Cafer / ÇAKIR, Fatma Betül: “Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilerin Yönetim Kurulu Üyesi Seçilmesi ve Kamu Tüzel Kişilerinin Yönetim Kuruluna Temsilci Ataması”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2014, Cilt 18, Sayı 3-4, s. 277-298.
- EMİNOĞLU, Cafer: “Anonim Şirkette Özen ve Bağlılık Yükümlülüğünün Kişi Bakımından Kapsamına İlişkin Bazı Değerlendirmeler”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2022, Cilt 80, Sayı 1, s. 77-105.
- EMİNOĞLU, Cafer: *Anonim Şirket Özelinde Fiili Yönetim Organı*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023.
- ERDOĞAN, İhsan: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 4. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2019 (Genel).
- ERDOĞAN, Kemal / AKKURT, Sinan Sami / TOKAT, Hüseyin: *Borçlar Hukuku*, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023 (Borçlar).
- EREN, Fikret: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 23. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018.
- ERGÜN, Ömer / ÇALDAĞ, Coşkun: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Notları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- ERİŞ, Gönen: *Açıklamalı, İctihatlı, Uygulamalı Anonim Şirketler Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1995.
- ERMAN, Sahir: *Şirketler Ceza Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Basımevi, İstanbul, 1993.
- ERSOY, Uğur: “Ceza Hukukunun Gri Alanı: Tehlike Suçları”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2011, Sayı 41, s. 27-64.
- GÖKTÜRK, Neslihan: “Suçun Yasal Tanımında Yer Alan Hukuka Aykırılık Unsurunun İcra Ettiği Fonksiyon”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, Cilt 7, Sayı 1, s. 407-450.
- HAFIZOĞULLARI, Zeki / GÜNGÖR, Devrim: “Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2007, Sayı 69, s. 21-50.
- HAKERİ, Hakan: *Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler*, 18. Baskı, Astana Yayınları, Ankara, 2020.
- HELVACI, Mehmet: *Anonim Şirkette Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Sorumluluğu*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1994.
- İÇEL, Kayıhan: “Çağdaş Ceza Hukukunun Evrensel İlkelerinin Kabahat Türünden Eylemler Alanındaki Boyutları”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 2016, Sayı 7, s. 621-637.
- İHTİYAROĞLU, Uğur: “Hukuka Aykırılık ve Bağlayıcı Emrin Yerine Getirilmesinde Sorumluluk”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2023, Cilt 6, Sayı 1, s. 43-59.
- İMREGÜN, Oğuz: *Anonim Ortaklıklar*, 3. Baskı, Gün Matbaası, İstanbul, 1974.
- KARAASLAN, Reşit: *Şirket Yöneticilerinin Ceza Sorumlulukları*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- KARAMAN COŞGUN, Özlem / DOĞRUSÖZ KOŞUT, Hanife: “Kurucuların, Yönetim Kurulu Üyelerinin, Yöneticilerin ve Tasfiye Memurlarının Sorumluluğu”, (Ed.) ŞENOCAK, Kemal: *Şirketler Hukuku Şerhi Cilt III*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 3838-3874.
- KATOĞLU, Tuğrul: “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim ve Limited Şirket Yöneticilerinin Ceza Sorumluluğu”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 2013, Cilt 29, Sayı 1, s. 5-41.
- KAYAR, İsmail: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- KAYIHAN, Şaban / ÜNLÜTEPE, Mustafa: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- KAYIHAN, Şaban: *Anonim Şirketlerde Üst Gözetim*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011.
- KENDİGELEN, Abuzer: *Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler*, 3. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- KILIÇOĞLU, Ahmet: “Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku ile Medeni Hukuk İlişkisi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1973, Cilt 29, Sayı 3, s. 185-225.
- KILIÇOĞLU, Mustafa: “Haksız Fiillerde İliyet Bağı”, *Yargıtay Dergisi*, 2004, Cilt 30, Sayı 1-2, s. 27-44.
- KIRCA, İsmail / ŞEHİRALİ ÇELİK, Feyzan Hayal / MANAVGAT, Çağlar: *Anonim Şirketler Hukuku Cilt 1*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2013.
- KIRCA, İsmail: “Anonim Şirketlerde Tüzel Kişilerin Yönetim Kurulu Üyeliği”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 2012, Cilt 28, Sayı 2, s. 51-59.

- KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- KOPARAN, Reşat: “TCK Genel Hükümler Ceza Sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Sebepler”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2006, Sayı 64, s. 337-367.
- KÖPRÜCÜ, Üstün: *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu Davası*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- KUTGİ TAŞAN, Ayşe Selcen: “Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Yükümlülükleri ve Tabi Olduğu Yasaklar”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018, Cilt 17, Sayı 34, s. 143-180.
- KÜÇÜKTAŞDEMİR, Özgür: *Ekonomik Suçlar Bağlamında Türk Ticaret Kanununda Düzenlenen Suçlar ve Cezalar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- MERAKLI, Serkan: “Güveni Kötüye Kullanma Suçu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2009, Cilt 11, Sayı 3, s. 1657-1714 (Suç).
- MERAKLI, Serkan: *Şirket Faaliyeti Kapsamında İşlenen Suçlarda Şirket Yetkililerinin Ceza Hukuku Sorumluluğunun Esasları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022 (Şirket).
- MİMAROĞLU, Sait Kemal: *Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Azalarının Hukuki Mesuliyeti*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1967.
- NOMER, Haluk Nami: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 17. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- OĞUZ, Habip: “Sorumluluk Hukukunda Kusur”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2016, Cilt 7, Sayı 28, s. 273-286 (Kusur).
- OĞUZ, Sefer: “Bankacılık Kanunu Kapsamında Banka Yöneticilerinin Şahsi Sorumlulukları”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2017, Cilt 8, Sayı 1, s. 255-286 (Banka).
- OĞUZMAN, Kemal: *Borçlar Hukuku Dersleri, Cilt I*, 4. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1987.
- ÖNDER, Fahrettin / KARADEMİR, Halis: “İbra Kararında Oy Hakkından Yoksunluk”, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2017, Cilt 10, Sayı 4, s. 173-186.
- ÖNOK, Murat / ÖNAY, Işık: “Hukuk Düzeninin Birliği İlkesi Çerçevesinde Zorunluluk Hâlinin Hukuki Niteliği”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 2019, Cilt 77, Sayı 2, s. 847-895.
- ÖZBAĞ, Zikrullah: *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Cezai Sorumlulukla Bağlantılı Hukuki Sorumluluğu*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2023.
- ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAKSIZ, Pınar: *Ceza Genel Hukuku Temel Bilgiler*, 14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- ÖZBOYACI, Alper: “Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin TTK 560 Uyarınca Uzamış Zamanaşımına Göre Sorumlu Tutulması”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, Cilt 29, Sayı 2, s. 1037-1077.
- ÖZEN, Mustafa: “Türk Ceza Kanunu’nda Düzenlenen Hileli ve Taksirli İflas Suçları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, Cilt 65, Sayı 4, s. 3567-3584.
- ÖZGENÇ, İzzet / ÜZÜLMEZ, İlhan: *Temel Hukuk Dizisi Ceza Genel Hukuku*, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- ÖZGENÇ, İzzet: *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.
- ÖZSU, Güray: *Hukuki Sorumluluk Bakımından Şirketler Hukuku ve Rekabet Hukukunda Ekonomik Bir Bütünlük Olarak Şirketler Topluluğu*, Doktora Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020.
- ÖZTÜRK, Mustafa: *Taksirden Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk*, Kazancı Yayınevi, İstanbul, 1995.
- PALTA, Nihan: *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğunda Farklılaştırılmış Teselsül İlkesi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- POROY, Reha / TEKİNALP, Ünal / ÇAMOĞLU, Ersin: *Anonim Ortaklıklar Hukuku*, 15. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021.
- PULAŞLI, Hasan: *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.

- REİSOĞLU, Safa: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2014.
- SEVİ, Ali Murat: *Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyeleri ve Yöneticilerin Özen Yükümlüğü*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- ŞAHİN, Fatih: “Güveni Kötüye Kullanma Suçu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2021, Sayı 155, s. 147-201.
- ŞENYÜZ, Doğan: *Borçlar Hukuku Genel ve Özel Hükümler*, 8. Baskı, Ekin Yayıncılık, Bursa, 2016.
- TEKİNALP, Ünal: *Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku*, 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013.
- TÜZÜN, Necat: *Anonim Şirketler*, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara, 1962.
- UYUMAZ, Alper: “Sorumluluk Hukukunda Kusur Kavramı ve Kusurun Tespitine İlişkin Bir Öneri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2023, Cilt 13, Sayı 1, s. 503-546.
- ÜNVER, Yener: *Ceza Hukukunda Kanunilik İlkesi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.
- VARDAR HAMAMCIOĞLU, Gülşah: *Medeni Hukukta Tasarruf İşlemi Kavramı*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014.
- YILDIZ, Kübra: “Haksız Fiil Hukukunda Nedensellik Bağının Belirlenmesi”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2022, Cilt 30, Sayı 3, s. 1115-1158.
- YÖRÜK, İrmak: *Türk Borçlar Hukukunda İbra*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- YÜCE, Aydın Alber / KÖROĞLU, Emre: “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğunda Yansıma Yoluyla Zarar”, *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, 2022, Cilt 8, Sayı 2, s. 543-554.